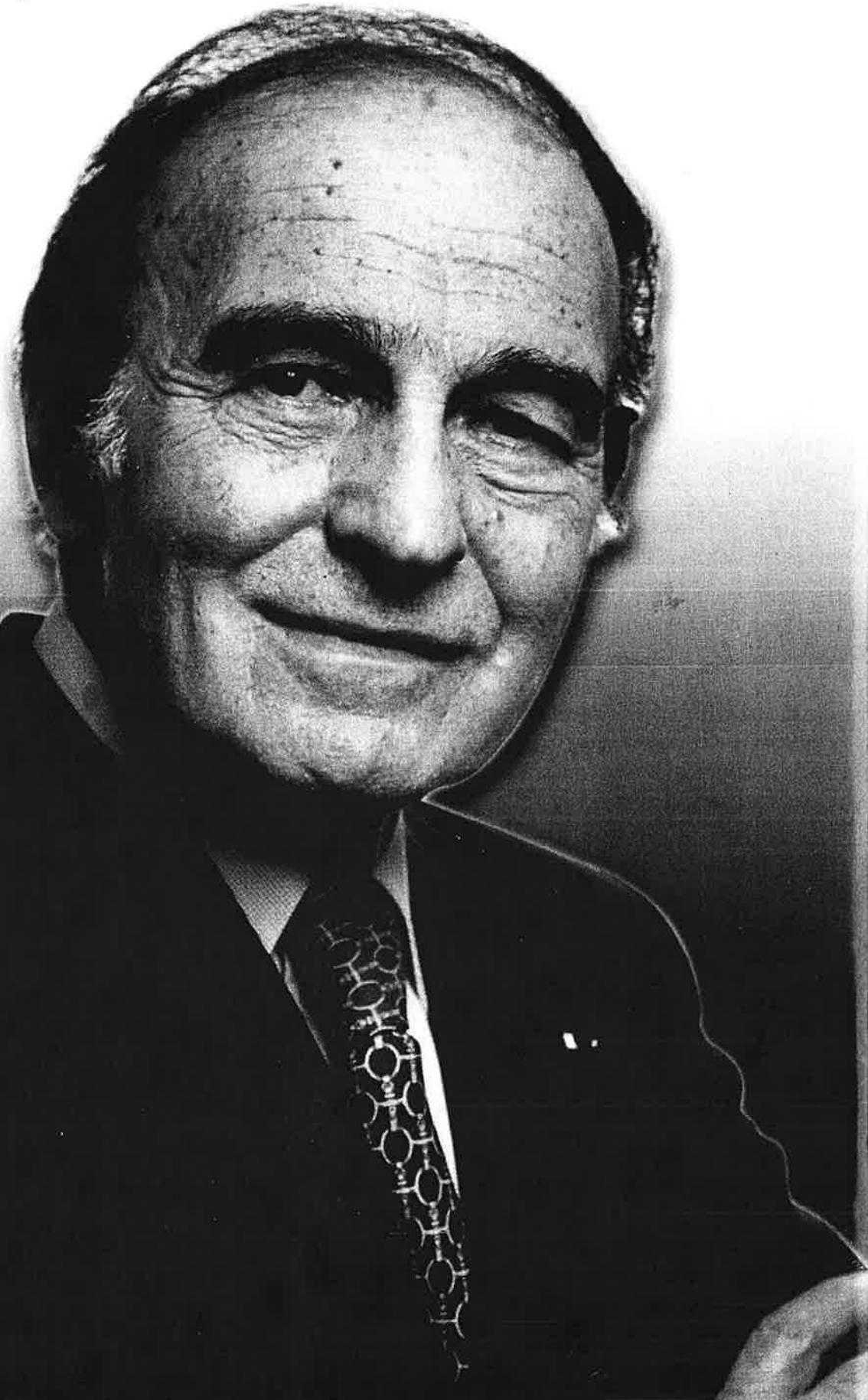

LES CAHIERS YIDDISH

Revue culturelle publiée avec le concours du Centre National du Livre

יִזְרָאֵל הַסֶּלֶב

שְׁמוּאֵל

פִּיאָר :

אַנְטְּנוֹרְדוֹן
הַסְּפָרָה
צָוָאָת
וְאֶתְּנָחָת
אַבְּדָרְבָּרְגְּדָעָה

אַנְטְּנוֹרְדוֹן
הַסְּפָרָה
מַהְקָם
קָרְבָּה

Interview de
Samuel PISAR
par Pr Max Kohn

n° 130

נַאֲוֹעֵמֶבָּעָר NOVEMBRE 2008

price : 5 euros

Revue diffusée avec l'aide de la Fondation Mémoire de la Shoah

שמעאל פיזאָר

קורצע בעיגראָפֿי

רעגירונגען, געצעלשאָפֿטן און פּונְדָאַצְיַעס, ווי אויך פּונְעָם אִינְטָרָנָאַצְיָאנָאַלְן אלִימְפִישׂן קָאַמְיטָעַט.

פּון יָאָר 1970 אָן האָלֶט ער דעם פּאַרְזִישׁן פּון צָאַלְרִישׁכּע אִינְטָרָנָאַצְיָאנָאַלְן קָאַנְפּוּרְעָנָצְן אָן וּונְדָעַט זִיךְ רְעֵגְלָמְעָסִיק צֹו פּאַרְזָאַמְלוּגָעַן וּוּדָעַ ער עַקְאַנְאַישׁעַר פּאַרְוּם אָין דָאוֹאָס, דִי נָאָבָעַל-פּוּנְדָאַצְיַע, דִי אַרְגָּאַנְיָאַצְיַע פּוּנְדָאַצְיַע פּרְעֻזְדָעַטן אָדָעַר דִי עַצְהָ-קָאַמִּיסִיעַ פּאַרְמָעַטְשָׁנָ-רָעַכְתָּ. ער אָיז דָעַר גְּרִינְדָעַר אָן עַרְשְׁטָעַר פּרְעֻזְדָעַטן פּוּנְדָאַצְיַע פּוּנְדָאַצְיַע פּאַרְמָעַטְשָׁנָ-יְדָ-וּשָׁם, פּאַרְוּזָאַלְטָעַר פּוּנְדָאַצְיַע פּאַרְמָעַטְשָׁנָ-שָׁוֹאָה-דָעַרְמָאַנוּגָן אָן פּוּנְדָאַצְיַע Brookings Institution (Washington)

שמעאל פּיזָאָר רְעַכְנְט זִיךְ צְוִישָׂן דִי עַרְשְׁטָעַר וּוָסָס הָאָבָן פּאַרְגָּעַלִיְגַט דִי דָעַרְעַלְעֲנוּגָן פּוּנְדָאַנְאַמִּישָׂן פּאַרְקָעָר, ווי אויך קָוְלְטוּרָעָלָע אָן מְעַנְטְּשָׁלְעָכָע בָּאַצְיְוָנָגָעַן, מִיטָּמִיזְרָחָ-אִירָאָפָעָ, רְוָסְלָאָנד אָן כִּינְעָ. ווי אַ פּאַרְטִּידִיקָעָר פּוּנְדָאַנְטְּהִיט אָן מְעַנְטְּשָׁנְרָעָכָט, נָעַמְטָ ער אִונְטָעָר הָוָמְאַנְטָאַרִישָׂע מִיסְיָעָס אָין נָאָמְעָן פּוּנְדָאַנְטְּגָעָדְרִיקָטָע מִינְדָעָהִיטָן אָן נָעַמְטָ זִיךְ אָן דִי קְרִיוּודָע פּוּנְדָאַלְטִישָׂע דִיסְדָעַטָּן ווי דָעַר גְּרִיכְיָשָׂעָר קָאַמְפָאַזְיָאָטָר מִיקְיָס טְעַאַדְרָאָקִיס, דָעַר רְוִישָׂעָר גַּעַלְעָרְנָטָעָר אַנְדָרְעָי סָאַכָּאָרָאָוָו אָדָעַר דָעַר שְׁרִיבָעָר אַלְעָקָסָאַנְדָעָר סָאַלְזָעָנִיצְיָן, אָוֹן הָאָט בָּאוֹזְיָוָן צֹו לְאָזָן בָּאַפְּרִיאַיָּן צָאַלְרִישׁכּעָ רְעַפְזָוְנִיקָעָס פּוּנְדָאַצְיַע סָאַוּוֹטִישָׂע הַפִּסְוָתָה. אָין 1973 וּוּרְעַטָּ ער נָאָמְנִירָט צָוָם נָאָבָעַל-פְּרִיבְּזָ�ן פּאַרְשָׁלָום.

אָחוֹז דָעַמְט אָיז ער קָאַמְאַנְדָרָר פּוּנְדָאַצְיַע ער עַרְ-לְעֵגְיָאָן, אָפִיצְיָר בַּיִם קוֹנְסָטָן פּאַרְדִּינְסָט-אָרְדוֹן, אָרְדוֹן, קָאַמְאַנְדָרָר בַּיִם פּוֹלִישָׂן פּאַרְדִּינְסָט-אָרְדוֹן, אָפִיצְיָר פּוּנְדָאַצְיַע אַוִּיסְטְּרָאַלִיָּע-אָרְדוֹן, אָוּן זִינְעָן בִּיכְעָר, דָעַר עַיְקָר דִי וּוּאָלָן צָוָם שְׁלָוָם, דָעַר מְעַנְטְּשָׁלְעָכָע וְאָפָאָס אָן דָאָס בְּלוּט פּוּנְדָאַצְיַע, זִינְעָן שְׁוִין פּאַרְעַפְנְטָלְעָכָט גַּעַוּוֹאָרָן אוּרִף 20 לְשׁוֹנוֹת.

געבוּרָן אִין בִּיאַלִיסְטָאָק (פּוֹלִין) דָעַם 181טָן מְעַרְץ 1929, אִין דָעַר יְוָנְגָעָר שְׁמוֹאָל פּיזָאָר צָעַן יָאָר אָלֶט וּוּעָן סְטָאַלִין אָוּן הִיטְלָעָר צָוְטִילְן זִיךְ זִינְעָן גַּעַבְוּרָן-לְאָנְדָן אָוּן לְאָזָן גַּאנְגָּ דִי צְוּוֹיְטָעָ וּוּעַלְטָ-מְלָחָמָה. נָאָר צְוּוֹיָה יָאָר סָאַוּוֹטִישָׂעָר אִונְטָעַדְרִיקָוָגָן אָוּן פִּיר יָאָר נְאַצְיָשָׂעָר שְׁקָלָאַפְּעָרָטִי אִין אַוִּישְׂוִיךְ אָוּן אַנְדָעָרָעָ פּאַרְנִיכְטוּנָגָס-לְאָגָעָרָן וּוּרְעַטָּ ער בָּאַפְּרִיטִיט דָוְרָק דָעַר אַמְעָרִיקָאַנְיָשָׂעָר אָרְמִיָּי. צֹו זַעַכְזָעָן יָאָר אִין ער צְוּוֹיָה דִי יְנָגְסָטָעָ לְעַבְנָ-גַּעַבְלִיבָעָנָעָ פּוּנְדָאַצְיַע פּוּנְדָאַצְיַע שְׂוֹאָה אָוּן דָעַר אַיְנְצִיקָעָר פּוּנְדָאַצְיַע זִינְעָן מְשָׁפָחָה אָוּן זִינְעָן שְׁוּלָעָ.

אַרְוִיסְגַּעַלְעֲנוּנָעָ פּוּנְדָאַצְיַע דִי דְּבִיטְשָׂעָ רְוִינְגָן דָוְרָק דָעַם פּרְיִיאַנְצִיזְיָשָׂן טִילָּ פּוּנְדָאַצְיַע מְשָׁפָחָה (אַלְיָין גַּעַפְּגִינְטָ ער הַצְּלָה אָוּן יְשָׂוָה גַּעַרְאַטְעוּוּת אַ דָּאָנְקָ דִי "חַסִּידִי אָוּמָות הַעוֹלָם" פּוּנְדָאַצְיַע (Le Chambon-sur-Lignon

הַיְבָט וּוּדָעָר אָן צֹו שְׁטוּדִירָן אִין מְעַלְבּוֹרָן, אָוּן דָעַרְגְּרִיכִיכְטָ ער דִזְקָטָאַרָּט-טִיטְלָעָן אִין הָאַרְוּוֹאָרָד אָוּן אַיְנְדָעָרָעָנָעָ גַּעַבְלִיבָן אַ לְעַגְנְעָרָעָ צִיטָט אָן פּאַטְעָרָלָאָנד, וּוּרְעַטָּ ער אָן אַוִּיסְטְּרָאַלִיָּעָר אָוּן דָעַרְמִיט אַ בָּרִיטִישָׂעָר בִּירְגָּעָר אָין 1948. אָין 1961 קָוָמָט פּאַרְאָר אַ סְפָּעַצְיָעָלָע אַפְּשָׁטִימָוָגָן פּוּנְדָאַצְיַע אַמְעָרִיקָאַנְיָשָׂן קָאַנְגָּרָעָס וּוָסָמָכָט פּוּנְדָאַצְיַע אִים אָן בִּירְגָּעָר פּוּנְדָאַצְיַע דִי פּאַרְאַיְנִיקָטָעָ שְׁטָاطָן.

נָאָר אַנְאָנְדָן פּאַרְשָׂעָר, פּרָאַפְּעָסָר, אַטְאַשָּׂע בַּיִם גַּעַנְעָרָאָל-סְעָקְרָעָטָאָר פּוּנְדָאַצְיַע אָוּבָן. אַיְנְ-נְיָ-יְאָרָק אָוּן בַּיִם הַוִּיפְטִ-דִירְעָקְטָאָר פּוּנְדָאַצְיַע UNESCO אִין פָּאָרִיזָן, וּוּרְעַטָּ ער אַ מִיטְגָּלִידָ ערְגָּעָם פּוּנְדָאַצְיַע פּרְעַזְעָדָעָטָן דּוֹשָׁאָן פָּ. קָעְנְעָדָעָטָן. נָאָר דָעַר דִעְרָמָאַרְדוֹגָן פּוּנְדָאַצְיַע אַנְדָעָטָן, גַּעַלְעָרְנָטָעָר אַדְוּאָקָאָטָן-בִּיּוֹרָאָ, טְעַטִּיקָעָ פּוּנְדָאַצְיַע בִּידָעָ זִינְעָן פּוּנְדָאַצְיַע אַטְלָאַנְטִישָׂן אַקְעָאָן. אַיְנְגָּעָשָׂרִיבָן אַלְסָן אַדְוּאָקָאָטָ ערְגָּעָם פּוּנְדָאַצְיַע פּאַרְאַיְנִיקָטָעָ שְׁטָاطָן, עַגְלָאָנד אָוּן פּרְאַנְקָרִיבָן, וּוּרְעַטָּ ער אַ רְאַטְגָּעָבָר פּאַרְאַשְׁיִידָעָנָעָ

אַינטערוּוּ פָּוֹן שְׁמוֹאֵל פִּיזָּאָר

דורך מאקס קאהן,

פְּסִיכָּאָנָּאַלִּיטִיקָּעָר אַן פֶּרֶאָפֶּעֶסֶּאָר אַן אָנוֹנוּעָרָסִיטִיעָט Paris-Diderot פָּאָרִיז 7.

האָב אִיך בָּאוּזִין אַין מֵשֶׁך פָּוֹן אַנדְעָרְתָהָאלְבָן יָאָר. דָּאָן בֵּין אִיך אָרְצִין אַין אָנוֹנוּעָרָסִיטִיט אַון אִיך האָב זִיך גַּעֲלָרְנָט אָונְטָאָר דָּעָר סְוָפָּרְוּוּזְיָע, Sir Zalman Kohn, פָּוֹן מִיּוֹן גְּרוּיסָן מַעַנְטָאָר, Zalman Kohn, וּוּעַלְכָּעָר אִיז שְׁפָּעְטָאָר גַּעֲוָאָרָן גַּעֲנָרָאָל-גַּוְבָּרְנָאָטָאָר פְּאָר אָוִיסְטָרָאָלִיעָ. אָזְוִי בֵּין אִיך גַּעֲוָאָרָן אָן אַדוֹוָאָקָאָט. צָוָם עֲרַשְׁתָּן מַאָל אַין אָוִיסְטָרָאָלִיעָ, דָּעְרָנָאָר אַין אַנדְעָרָע לְעַנְדָּעָר. אִיך Sir Zalman Kohn, אַ�וּעָקְגַּעְפָּאָרָן פָּוֹן אָוִיסְטָרָאָלִיעָ, וּוּטָיל Sir Zalman Kohn, גַּעֲקָעָנָט אָפּוֹאָרְפָּוֹן אַין דָּעָם וּוְעָגָב בֵּין אִיך גַּעֲוָאָרָן אָ סְטוּדָעָנָט אַין אָרוּזָאָר-יְוָנוּעָרָסִיטִיט, אַין דָּעָר סָאָרְבָּאָן אָאָ.וּ.

מ.ק. : אִיר הָאָט גַּעֲהָאָט אָ פְּעַטָּעָר אַין אָוִיסְטָרָאָלִיעָ?

ש.פ. : אִיך האָבָן טָאָקָע גַּעֲהָאָט צְוּוִי פְּעַטָּעָר.

מ.ק. : וּוי האָבָן זִיך גַּעֲהָיִיסָן?

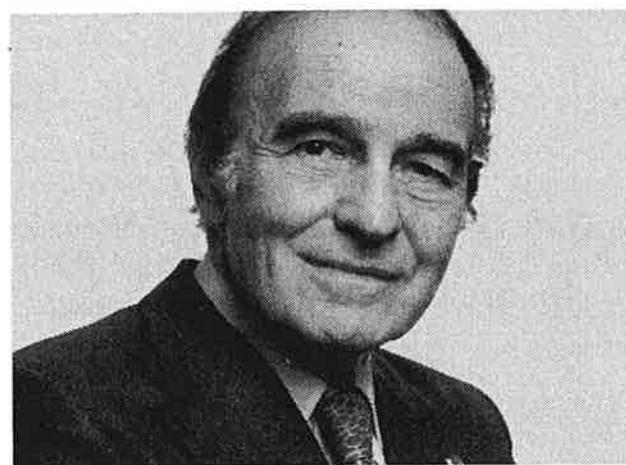
ש.פ. : זִיך האָבָן גַּעֲהָיִיסָן סּוֹכָאָוּאָלְסָקִי, אָבָעָר זִיך האָבָן עַס גַּעֲקִירְצָט אוֹף "וּוְאָלְסָקִי".

מ.ק. : וּוּוּ אִיז אָוּעָק דָּעָר "סּוֹכָאָוּ?"

ש.פ. : סְ'אַין גַּעֲוָעָן צָו לְאָנָג, צָו קָאָמְפְּלִיצְרָט פְּאָר דִּי אָוִיסְטָרָאָלִיעָ. אִינְגָעָר פָּוֹן זִיך, לְאָזָאָר, מִיּוֹן מַאָמָעָס בְּרוֹדָעָר, אִיז גַּעֲוָעָן אָ גְּרוּסָעָר שָׁאָר-שְׁפִּילָעָר, דָּעָר טְשֻׁעָמְפִּיאָן פָּוֹן אָוִיסְטָרָאָלִיעָ. דָּעָר צְוּוִיְתָעָר, נְחָמָן, אִיז גַּעֲוָעָן אָ סּוֹחָר.

מ.ק. : אַונְ אִיר הָאָט גַּעֲהָאָט גּוֹטָע בָּאַצְיוֹנָגָעָן מִיטָּזִיךְ ?

ש.פ. : דָּאָס אִיז נִישְׁט דָּאָס רִיכְטִיקָע וּוּאָרט : אִיך האָב גַּעֲהָאָט וּוּנְדָעְרָבָאָרָע בָּאַצְיוֹנָגָעָן מִיטָּזִיךְ ? וּוּטָיל כִּיבֵּין גַּעֲוָעָן דָּעָר אִינְצִיקָעָר פָּוֹן דָּעָר פָּאָמְלִיעָ וּוּאָס הָאָט אִיבְּרָגָעַלְעָבָט דָּעָם חָרְבָן. זִיך האָבָן גַּעֲזָעָן אַין מִיר אָהִילְיקָן יְוָנָגָן בָּחוֹר, נִישְׁט בָּאָר וּוּאָס מַע דָּאָרָף אִים רָאָטָעוּוֹן, נָאָר וּוּאָס מַע דָּאָרָף אִים מַעְנָטָשָׁ פָּוֹן אִים, וּוּטָיל קִינְגָעָר אִיז אִים נִישְׁט גַּעֲבָלִיבָן אַונְ פָּאָר זִיך אִיז עַס גַּעֲוָאָרָן אָהִילְיקָן מִיסְיָע. אַונְ זִיך האָבָן פָּוֹן מִיר גַּעֲמָאָכָט... אִיר וּוּיִסְטָ נִישְׁט וּוי זִיך האָבָן עַס

Samuel PISAR ©

מִיר זְעַבְעָן דָּעָם 12טָן יוֹלִי 2008, אַין מִיר גַּעֲפִיבְעָן זִיך בֵּין שְׁמוֹאֵל פִּיזָּאָר, avenue Foch, אַין פָּאָרִיז. שְׁמוֹאֵל פִּיזָּאָר, אַין צְוּוִי מַאנְאָטָן אָרוּם פְּאָרָט אִיר קִיּוֹן אָוִיסְטָרָאָלִיעָ?

ש.פ. : אִיך פָּאָר וּוּטָיל דָּעָר אָנוֹנוּעָרָסִיטִיט פָּוֹן מַעְלָבוֹרָן וּוּעָט מִיר גַּעֲבָן אָ דָּקְטָאָר-טִיטָּל וּוּיכְטִיק, וּוּטָיל אִיך בֵּין גַּעֲוָעָן אָוּעָקְגַּעְשִׁיקָט קִיּוֹן : נָאָכוֹן חָרוּבָן הָאָט מַעְן מִיק אָוּעָקְגַּעְשִׁיקָט אָוִיסְטָרָאָלִיעָ אַונְ אִיך האָב גַּעֲמָוֹזָט אָנְהִיבָּן פָּוֹן אָנוּפָאָגָן. דָּעָן אִיך האָב פְּאָרְשְׁפָּעִיקָט מִיטָּז עַקְסָיָס יָאָר מִינְבָּעָ שְׁטוּדִיעָס, אַונְ כִּיבֵּין גַּעֲוָאָרָן, דָּאָס דָּאָרָף אִיך זִיך מְוֹדָה זִינָן, זִיעָר אָ גּוֹטָעָר סְטוּדָעָנָט.

אִיך האָב אָ דִיפְלָאָם אַין רַעַכְתָּ פָּוֹן דָּאָרָטָן, אַונְ יָעַצְתָּ אִיז עַס אָגְרִיסָע עַהְרָע אַונְ אִיך קָעָן עַס נִיטָּאָפְזָאָגָן. עַס וּוּעָט זִינָן זִיעָר אָ לְאָנָגָע רַבִּיעָ, אָבָעָר אִיך וּוּעָל עַס מַאָכָן מִיטָּז סְךָ לִיבָּעָ.

מ.ק. : וּוי לְאָנָג זְעַבְעָן אִיר גַּעֲוָעָן אַין אָוִיסְטָרָאָלִיעָ?

ש.פ. : זְעַקָּס יָאָר.

מ.ק. : אַונְ אִיר הָאָט דָּאָרָט שְׁטוּדִירָט ?

ש.פ. : הַיּוֹת אִיך האָב גַּעֲהָאָט פְּאָרָלָאָרָן זְעַקָּס יָאָר אַונְ אִיך האָב עַס גַּעֲמָוֹזָט זִיעָר שְׁנָעָל אָפְמָאָכָן, אַונְ זִיך אָוּסְלָעְרָנָעָן דִּי עַנְגָּלִישָׁע שְׁפָרָאָך. דָּאָס

בעלז, מיטין היימעלע, דארט וו' כ'האָב/ מיטין קינדערשע יאָרֶן פֿאַרבראָכֶט". מיטין שטעטלעטע איז נישט געווען בעלז, נאָר ביאַלִיסְטָק, און דאס איז דאָך געווען אַ שטָאָט, אַ גרויסע שטָאָט.

מ.ק. : וואָס געדענקט אַיר פֿוֹן ביאַלִיסְטָק ?
וואָס איז אַיך פֿאַרבלֵיבָן אַין זיפָרָוּן ?
ש.פ. : אַיך געדענק אלֶז, כ'האָב גָּרְנִישְׁטָפֿאָרגעָס.

מ.ק. : אַיר לְעַבְתָּ נָאָך דָּאָרטָן ?
ש.פ. : מ... ?

מ.ק. : אַיר לְעַבְתָּ נָאָך דָּאָרטָן אַ בִּיסְל ?
ש.פ. : צִי אַיך לְעַב דָּאָרטָן ? נִין. נאָר כ'בִּין דָּאָרטָן געווען פֿינַף אַדְעָר וּקְסָם מָאָל, נָאָך דָּעַם קְרִיגָּג.

מ.ק. : בִּין, אַיך מִין : אַינְעָוִירִיבִּיק. אַין אַבְּיעָר קָאָפּ, ווַיַּל אַיך זָאגּוֹן, זְעַבְתָּ אַיר נָאָך דָּאָרטָן ? אַוּזְדָאַי ווַיַּס אַיך, אַז אַיר ווּוַיַּנט שָׂוִין נִישְׁט דָּאָרטָן.

ש.פ. : יָאָ, דאס אלֶז איז נָאָך זְיַעַר לְעַבְדִּיק אַין מִיר, אָונְן כ'יוּול דָּאָרט אַוַּיך פֿאָרָן, ווַיַּל דָּעַר פֿרְעֹזְדָעַנט פֿוֹן ביאַלִיסְטָק ווַיַּל, אַיך זָאל קְוּמָעָן האַלְטָן אַ רְעָדָע. זִי ווַיַּס פֿוֹן מִיר, ווַיַּל זִי האַבָּן גַּעֲלִיעָנָט דָּעַם בּוֹך, אָונְן זִי האַבָּן אִים פֿוּבְּלִיקְרִיט, דִי שְׁטָאָט פֿוֹן ביאַלִיסְטָק. אַיך האָב מִיט דָּעַם גָּרְנִישְׁטָגָעָט צַו טָאָן, אָונְן כ'האָב זִי צוֹגְעָזָאָט, אָז ווַעַן כ'יוּול האַבָּן אַ מְעַגְלָעְקִיט, ווּל אַיך קְוּמָעָן, אָונְן כ'יוּול דָּאָרטָן רְעָדָע.

מ.ק. : ווּעַן ווּעַט דאס זִין ?
ש.פ. : זִי האַבָּן מִיר גַּעֲבָעָטָן, עַס זָאל זִין אַין מאָנאָט מִטְ פֿוֹן קְוּמָעָנְדִּיקָן יָאָר, 2009.

מ.ק. : אַיר האָט דָאַ גַּעַשְׁפִּילְט אַין אַ סִּימְפָּאַבְּיָע, דָעַר דְּרִיטָעָר סִימְפָּאַנְיָע פֿוֹן לעַאנְאָרְד בעַרְנוּשְׁטִין, דִי "קְדִישְׁ-סִימְפָּאַנְיָע", כ'האָב עַס גַּעַהָעָטָט פֿוֹן אַ פְּלָאָטָע, כ'האָב נִישְׁט גַּעַקְעָנָט דָּאָרט זִין. ס'אָיז גַּעַוּוֹן אוַיסְעַרְגַּעְוִירִינְטָלְעַד. אָונְן אַיר רְעָדָט עַגְלִישְׁטָמִיט גָּאָט. אַיר מִינְגָּט, אַז גָּאָט פֿאַרְשְׁטִיטִיט עַגְלִישְׁ ?

ש.פ. : אַיך מִין, אַז עַר פֿאַרְשְׁטִיטִיט אַלְעָ שְׁפָרָאָכוֹן. אַבְּער עַר פֿאַרְשְׁטִיטִיט יִזְיִיש אַוַּיך.

בָּאוּוִיזָן, ס'אָיז גַּעַוְוָן אַ נְסָ, אָז אַיך זָאל ווּוְעָל אַבְּגָעָמָעָן צַו לְעַרְבָּן פֿוֹן אַנְגָּאנְגָּן. ווּעַגְּ דָעַם האָב אַיך פֿאַרְשְׁרִיבָן אַין מִין בּוֹך ...

מ.ק. : יָאָ, יָאָ. אַבְּער זָאָגְט מִיר, פֿוֹן ווּעַלְכָּעָר זְנִיט פֿוֹן אַבְּיעָר מְשָׁפָחָה זְעַבְעָן גַּעַוְוָן דִי צְוּוִיָּה ?

ש.פ. : פֿוֹן מִין מוֹטוּרָס זִיבְּט.

מ.ק. : גּוֹט, פֿוֹן אַבְּיעָר מְאָמָע ?
הָאָט זִי גַּעַהְיִיסָּן, אַבְּיעָר מְאָמָע ?

ש.פ. : מִין מְאָמָע הָאָט גַּעַהְיִיסָּן הַלְּעָנָא, אוּרִיף יִדְיָישְׁ הָאָט מַעַן זִי גַּעֲרוֹפָן עַלְקָע, אָונְן זִי אַיז גַּעַוְוָן דִי עַלְטָסְטָע טַאַכְטָעָר אַין דָעַר מְשָׁפָחָה. מִיר האַבָּן אַלְעָ גַּעַזְאָלָט פֿאָרָן קִיְּין אוּסְטָרָאַלְעָ.

מ.ק. : שְׁמוֹאָל, ווַיַּל הָאָט גַּעַהְיִיסָּן אַבְּיעָר טַאַטָּע ?

ש.פ. : דָוד.

מ.ק. : עַר אַיז גַּעַוְוָן אַ סּוֹחָר ?

ש.פ. : נִין. דִי מְשָׁפָחָה הָאָט בָּאוּצִיט אַ סְקָ לְאַנְדְּגִיטָעָר אָונְן גַּעֲבִידָעָס. זִין פֿאַטְעָר הָאָט עַס אַלְזָ גַּעֲבוֹיט, זִיך פֿאַרְנוּמָעָן מִיט דָעַם, אָונְן מִין טַאַטָּע הָאָט דאס אַיְגָעָנָע גַּעַטְעָן נָאָך אִים. עַר הָאָט אַוַּיך גַּעַהָאָט אַ גַּעַזְעַלְשָׁאָלָט פֿוֹן טַאַקְסְוּוֹקָעָס (טַאַקְסִיס). אַיך האָב אַים פֿאַרְלָאָרָן ווּעַן כ'בִּין גַּעַוְוָן צְוּעָלָף יָאָר.

מ.ק. : אָונְן אַבְּיעָר מְאָמָע הָאָט גַּעַזְוְגָעָן ?

ש.פ. : מִין מְאָמָע הָאָט גַּעַזְוְגָעָן, אַבְּער נִישְׁטָפְּאַעַסְיָאָנָעָל.

מ.ק. : אַהָא, נִישְׁטָפְּאַעַסְיָאָנָעָל. ווָאָס הָאָט זִי גַּעַזְוְגָעָן ?

ש.פ. : זִי פְּלָעָגָט זִינְגָעָן יִדְיָישְׁ, פֿוּלִישְׁ, רְוִיסְיָעָשׁ לִידְעָר.

מ.ק. : בַּיִּ זִיך אַין שְׁטוּב ?

ש.פ. : בַּיִּ זִיך אַין שְׁטוּב. דאס הָאָט גַּעַהָאָט אוּרִיף מִיר זְיַעַר אַ גַּרְוִיסָּן אַיְנְפָּלוּס. אַין דָעַם מְאָמָעָן ווָאָס אַיך זִיך דָאַ מִיט אַבָּיך, גַּעַדְעָנָק אַיך נָאָך דִי אַלְעָ לִידְלָעָר.

מ.ק. : אַיר גַּעַדְעָנָקָט אַיְגָעָם, אַחֲזָץ,, בָּעַלְזָ ?
זִינְגָט עַס אַונְדוֹז אַ בִּיסְל !

ש.פ. (יענְטָן) : "בָּעַלְזָ, מִין שְׁטָעַטְעַלְעָ בָּעַלְזָ, מִין הַיְמָעָלָעָ, דָארָט ווּ כ'הָאָבָן/ מִינְעָן קִינְדָעָרָשָׁע יָאָרָן פֿאַרְבָּאָכֶט. יְעַדְעָן שְׁבַת פְּלָעָגָט אַיך לְוִיפָּן/ מִיט אַלְעָ קִינְדָעָרָלָעָךְ גְּלִיכְרִיךְ/ זִיצְנָן אָונְטָעָרָן גְּרִינְעָם בִּיְמָעָלָעָ/ קְוֹקוֹן אַוְיְפָן טִיךְ/ בָּעַלְזָ, מִין שְׁטָעַטְעַלְעָ

ש.פ. : אין דער סימפאניע רעד איך מיט דעם קול פונעם קלינעם, נישט פון דעם „גרויסן“. איר פֿאַרשטייט, דאס איז א סימפאנישע פֿאָעמּו ווֹאָס האט 25 זיין. נאר איך האב אים געזאגט, איז איך רעד צו אים מיט דער זעלבער שטימע ווי איז בירקענאו, ווי איז אוישויז.

מ.ק. : אין איבער בודך "דאָס בלוט פון האָפֿעַנְגַּג", שרייבט איר וועגן Clyde Kluckhohn, אַן אַבְּטוֹרָאָפְּאָלָּג פֿוֹן האָרוֹוָאָרְד, ווֹאָס האָט אַבְּיךָ גַּעֲפֶרְעָגֶט : "וֹוֹאָס אַיְזָ אַבְּיךָ מְאַמְּעַ-לְּשׁוֹן ?" האָט איר גַּעֲנַטְפֶּעֶרט : "כ'וֹוִיס נִישְׁתָּה, אַקְאָטְיִיל : אַיךָ טְרָאָכֶט אוֹיף עַבְגָּלִישׁ, אַיךָ פְּרָאָוּעָ לִיבָּעָ אוֹיף פְּרָאָגְצִיְּזִישׁ, אַיךָ ווֹיִין אוֹיף יִדְּишׁ, כִּיזְנֵג אוֹיף רְוִיסִישׁ, כִּוֹוִין אוֹיךְ אוֹיף פּוֹוִילִישׁ אָוָן אַיךָ דָּאוּן אוֹיף העַבְרָעִישׁ". איר האָט נִישְׁתָּה קִיְּזָן מְאַמְּעַ-לְּשׁוֹן, שְׁמוֹאָל ?

ש.פ. : איך האָב אַמְּאַמְּעַ-לְּשׁוֹן, אַכְּרָאָנָּאָלָּגִישׁן מְאַמְּעַ-לְּשׁוֹן. דער לשׂוֹן איז גַּעֲמָאָכֶט גַּעֲוֹוָאָרְן פֿוֹן פּֿרְיָר שְׁפְּרָאָכָן, ווֹנִיל אַין שְׁטוּב האָט מַעַן גַּעֲרָעֶדֶט יִדְּишׁ, פּוֹוִילִישׁ, רְוִיסִישׁ אָוָן אַבְּיַסְלְ דְּבָטֶשׁ. איר ווֹיִיסְטָה פֿוֹן ווֹאנְגָן דָּאָס קוּמֶט ? דַּי אַלְעַ אַרְמִיְּעַן ווֹאָס האָבָן אַדוֹרְכְּשְׁפְּאָצִירָט אַין בִּיאַלִּיסְטָאָק, אַין 19 טָן אָוָן 20 טָן יָאָרְהָנוֹנְדָּעֶרטָן, האָבָן גַּעֲלָאָזָן זִיְּעָרְשׁ שְׁפָוָר. מִינְעָן עַלְתָּעָרְנָה האָבָן זִיךְ גַּעֲלָרָנְטָן אַין אַרְמִיְּעַן רְוִיסְעָרְשׁ שְׁוֹלָעָן ווֹעָן פּוֹילִין האָט נַאֲךָ נִיט עַקְוִיסְטִירָט, אַין דער צִיטָטָה פֿוֹנְגָּעָם רְוִיסְיָהָן צָאָרָן, אָוָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן צָאָרָן, שְׁפָרָאָכָן. אַיךָ האָבָן דָּאָס גַּעֲהָרָט אָוָן בָּאָקוּמוּנָן אַין אוֹיעָרְדָּה דִּי מְזֻזְּקָה פֿוֹן דִּי שְׁפָרָאָכָן. אַבְּעָרְה הִינְנָת (אוֹן דָּאָס האָבָן אַיךָ גַּעֲנַטְפֶּעֶרט פְּרָאָפְּעָסָאָר בְּעוּלִין, אָ.א.ו. מְזֻזְּקָה אַיךָ שְׁפָרָאָךְ ווֹאָס אַסְמָנְשָׁן קַעְנָעָן פֿאַרשְׁטִין).

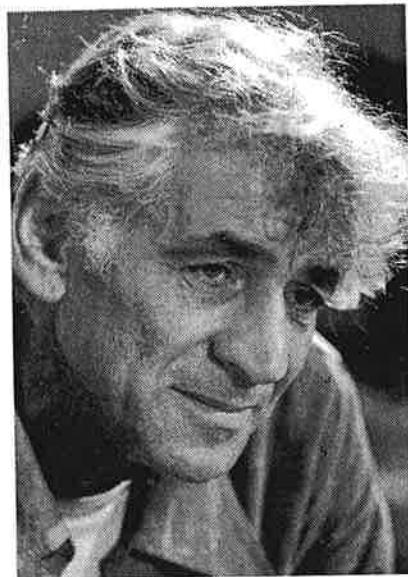
מ.ק. : אָוָן ווֹאָס ווֹאָלָט אַיךָ גַּעֲזָאָגֶט צָוָם אַיְבָּעָרְשָׁטָן אוֹיף יִדְּишׁ ?

ש.פ. : נִיְּזָן, דָּאָס אַיְזָ צָוָם אַנְגָּג אַיְזָ צָוָם דַּעֲרַצְיָילְן יִעְצָט, נִאָר [וֹוֹאָס שִׁיךְ דַּעַם קַאנְצְעָרָט] אוֹיף יִדְּишׁ קָעָן מַעַן נִישְׁתָּה, ווֹנִיל אַיְזָ זָאָל האָבָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן גַּעֲפָנְגָּעָן מַעַר ווֹי 2000 מַעַנְטָשָׁן אָוָן זִיךְיָהָן זִיךְיָהָן גַּעֲרָנִישָׁט פֿאַרשְׁטָאָנָן. אָוָן אָזְוִי ווי אַיךָ האָב גַּעֲמָאָכֶט דַּעַם קַאנְצְעָרָט נִישְׁתָּה נִאָר אַיְזָ פְּאָרִין, נִאָר אַוִּיךְ אַיְזָ שִׁיכָּאָגָּא, אַיְזָ פְּילָאָדְלְפִּיעָ, אַיְזָ בְּעוּלִין, אָ.א.ו. מְזֻזְּקָה אַיךָ שְׁפָרָאָךְ ווֹאָס אַסְמָנְשָׁן קַעְנָעָן פֿאַרשְׁטִין).

מ.ק. : אָוָן ווֹאָס ווֹאָלָט אַיךָ גַּעֲקָעָנְטָזָאָגֶט צָוָם אַיְבָּעָרְשָׁטָן אוֹיף יִדְּишׁ, אַיְזָ אַפְּאָרְ ווּוּרְטָעָר ?

ש.פ. : אַיְזָ אַפְּאָרְ ווּרְטָעָר ?

מ.ק. : נִישְׁתָּה דַּעַר אַיְטָעְדָּגָאָצִיָּאָבָּאָלָעָר אַדוֹוָאָקָאָט, ווֹאָס אַיְזָ רַיְיכָ אָוָן ווֹוִינְטָ אַיְזָ אַשְׁיִין הָוִיָּן, נִאָר דָּאָס קַלְיִינְגָּעָ יִנְגָּעָלָעָ, ווֹאָס אַיְזָ גַּעֲוֹוָאָרָן דַּעְפָּאָרְטִירָט, ווֹאָס האָט פֿאַרְלְוִיְּרָן דִּי גַּעֲנַצְעָמִישְׁפָחָה, ווֹאָס ווֹאָלָט אַיךָ גַּעֲזָאָגֶט דַּעַם אַיְבָּעָרְשָׁטָן ?

Leonor BERSTEIN ©

יידן וועלכע האבן געזאגט פֵאָר אִם קְדִישׁ פֵאָר דער קָאָטְעָדָרָאָל פּוֹן Notre-Dame. אָבָעָר נָאָרְמָאָלָרְוָוָוָזָעָה האָבָאָאָךְ נִיטְ מְעַגְּלָעְקִיטְ צָוָה רְעָדָן יְיִדְישׁ אָוֹן דָּאָס אִיזְ אַבְּיסֶל טְרוּיְעִירִיק.

מ.ק. : ווי אָזְוִי פְּילִיט אִיר זִיךְ מִיט אַבְּיִינָרְןָן קְלִיְינָעָם יִנְגָּל אַין זִיךְ ? אִיר זַעַבְתְּ דַעַר זַעֲלַבְעָר, צִי אִיר זַעַבְתְּ דַעַר זַעֲלַבְעָר ?

ש.פ. : אִיךְ וּוּעֶלֶב אַבְּיךְ זַעַגְן דַעַם אַמְתָה : אִיךְ האָבָב דַעַם אַבְּינְדָרָוק, אָזְ צְוַיִּי מְעַנְטָשָׂן לְעַבְנָן אַיְן מִיר. אַיְנְעָרָאָזְ דַעַר קְלִיְינָעָר יִנְגָּל פּוֹן 12, 13, 14, 15 יְאָרָ (מַעַה אָטְמָקְ בְּאַפְּרִיטָט וּוּעָן כְּבִין גְּעוּוֹן 16 יְאָרָ), דַעַר וּוּאָס הָאָטְ נִישְׁתְּ גַעַהָאָט קִיְינָהָאָר אַוְיָפְן קָאָפְ, כְמַעַט אַסְקָעָלָעָט אָוֹן מִיט אַוְיָגְן וּוּאָס הָאָבָב נִיט גַעַקְעָנָט אַפְּשִׁיגְלָעָן וּוּי הַוְנָגְעִירִיק עַר אַיְן גְּעוּוֹן וּוּעָן מְהָאָט אַוִיפְ אִים גַעַקְוָקָט. אָוֹן דָּאָזְ אַיְן דַעַר צְוַיִּיטָעָר, דַעַר אַדוֹוָאָקָאָט, דַעַר מְעַנְטָשָׂן פּוֹן הַבְּינָט. אָוֹן דַי צְוַיִּי מְעַנְטָשָׂן לְעַבְנָן גָּאָבָנָן גּוֹט צְחַזְמָעָן. אָוֹן דַעַר וּוּאָס לְעַבְטָה הַבְּנָט פְּלִילָט, אָזְ דַעַר קְלִיְינְקָאָר שְׁפִילָט זַיְעָר אַ וּוּיכְטִיקָעָר רָאָלָע אַיְן זַיְנָן לְעַבְנָן. דָּאָס אַמְתָעָר אַיְן דַעַר קְלִיְינָעָר.

מ.ק. : אָוּזָאָדָי, דָּאָס וּוּיִיס אִיךְ דָּאָזְ אָוֹן וּוּאָס מִינְגַּט דַעַר קְלִיְינָעָר פָּוֹנוּם גְּרוּוּסָן שְׁמוֹאָל פִּיזְאָר ?

ש.פ. : עַר קְרִיטִיקְרָט אִים אַסְךְ.

מ.ק. : יְאָ. וּוּאָס זַעַגְטְּ עַר אִים ?

ש.פ. : עַר זַעַגְטְּ מִיר, וּוּעָן עַר דַעְרוֹעָט מִיךְ אַיְן מִינְ סְמָאָקִינְג, אַדְעָר וּוּעָן עַר זַעַט מִיךְ אַיְן גַעַרְיכְט מִיט מִינְ אַדוֹוָאָקָאָט-קְלִיְיד : "כִּידְעָרְקָעָן דִּיךְ נִשְׁתְּ. וּוּעָר בִּיסְטוֹ ? דַו רְעַדְסָט וּוּי אָוֹן אַנְדְּעָרָר רְעַדְט, דַו קְלָעָרְסָט אַנְדְּעָרָעָגְעָדָאָנְקָעָן, פֵאָר וּוּמְעָן וּוּזְיִיסְטוֹ זִיךְ אָרוּסָ? " אָוֹן אִיךְ האָבָב אַגְּרָוְמָעָנָט מִיט אִים, אַבְּעָר אִיךְ הַעָר אִים זַיְעָר גּוֹט אָוֹיסָ, עַר הָאָט מִיר אַסְךְ גַעַהָאָלָפָן. אָוֹן הַבְּנָט הַעַלְפָט עַר מִיר אַוִיךְ. עַר הָאָט מִיךְ גַעַהָאָלָט אַוִיךְ גּוֹטָן וּוּגָן. אָזְ אִיךְ דַאָרָף רְעָדָן מִיט מִינְ מַאְמָעָן, רְעָדָן אִיךְ מִיט אִים.

מ.ק. : שְׁמוֹאָל, אַיְן אַיְיָעָר בּוֹךְ דַעְרְצִילְט אִיר אָזְ אִין מַאְיָדָבָעָק אִיז גְּעוּוֹן עַפְעָס אַ סִיטְוָאָצִיעָן וּוּי אָן עַסְעָס. הָאָט בְּאָפְוִילָן, אָזְ דַי שְׁנַבְּדִיעָרָס זַאָלָן אָרוּסָ פּוֹן דִי רְיִיעָן אָוֹן אִיךְ שְׁנַבְּדִיעָרָס זַאָלָן אָרוּסָ פּוֹן דִי רְיִיעָן אָוֹן אַזְ מְהָאָט זַעַבְתְּ אַרְוִיסְגָּעָגָאָבָעָן מִיט זִיךְ . אָוֹן אַזְ מְהָאָט אִיךְ גַעַפְּרָעָגְט וּוּאָס הָאָט אִיר פֵאָר אַ פֵּאָר, הָאָט אִיר גַעַנְטְּפָעָרט : " אַ קְנָאָפְּלָאָךְ-

אִיר זַעַט וּוּי אִיךְ האָב אַבְּיסֶל שְׁוּעוּרִיקִיט, אַלְזָ אַרְוִיסְצְרוּדָן צָו אִיךְ אוֹיפְ יְיִדְישׁ. דָאָס אַיְן נָאָר וּוּצְלָ אִיךְ האָב נִישְׁתְּ קִיְינָן אַיְבָוָגָן. גִיט מִיר צְוִי אַדְעָר דַרְטְ טָעָג, וּוּלְ אִיךְ רְעָדָן פְּלִיסִיק.

מ.ק. : אִיר רְעַדְט דָאָזְ זַיְעָר גּוֹט. יְיִדְישׁ הָאָט אִיר דָאָזְ אַבְּיסֶל גַעַרְעָדָט דַי לְעַצְטָעָ צְבִיטָן, צִי קִיְינָן מְאָל נִישְׁתְּ ?

ש.פ. : אִיךְ רְעָדָן יְיִדְישׁ... אָבָעָר אִיךְ האָב נִישְׁתְּ מִיט וּוּמְעָן צָו רְעָדָן. דָאָר עַס זַיְנְגָעָן דַאְ מְעַנְטָשָׂן אַיְן פָאָרִין, אַיְן לְאָנְדָאָן, אַיְן נְיוּ-יָאָרָק, וּוּי אִיךְ אַרְבָּעָט, וּוּאָס קַעְנְגָעָן נָאָר אַבְּיסֶל יְיִדְישׁ. רְעָדָן מִיט זִיךְ . אִיךְ האָב זַיְעָר לִיב צָו רְעָדָן יְיִדְישׁ. אָוֹן וּוּעָן אִיךְ פֵאָר מִיט דַי אַעֲרָאָפְלָאָנָעָן אָוֹן אִיךְ זַעֲלַבְעָר, וּוּלְעַכְעָר וּוּאָרט אַוִיפְ זִיךְ זַיְנָן אַעֲרָאָפְלָאָן, גִיְיָ אִיךְ צָו צָו אִים אָוֹן... .

מ.ק. : אָוֹן וּוּאָס זַעַגְטְּ אִיר ?

ש.פ. : אִיךְ פְּרָעָג בְּתִי אִים : "וּוּאָס מְאַכְטָ אַיְדָ ? " אָוֹן עַר קוּקָט אַוִיפְ מִיר (עַס אִיז דַי זַעֲלַבְעָר פְּרָאַצְעָדָר יְעַדְעָס מְאָל) אָוֹן עַר פְּאַרְשְׁטִיטִיט נִישְׁתְּ. וּוּי קָעָן אַמְעַנְשָׂן וּוּאָס אַיְן גַעַלְיִידָעָט וּוּי אִיךְ בִּין, וּוּלְעַכְעָר גִיט נִיט דַעַם אַבְּינְדָרָוק אַזְ עַר אִיז אַיְדָ יְיִדְישׁ-רְעַדְנְדִיקָעָר, וּוּי אִיז עַס מְעַלְעָקָעָן אַזְ עַר זְאָרִיסְבְּרָעְגָּנָעָן אַזְעַלְכָעָי יְיִדְישׁ וּוּרְעַטְעָר מִיט אַלְיטְוּוּשָׂן אַקְצָעָנָט ? אָוֹן עַר פְּרָעָגָט : " אִיר זַעַבְתְּ אַיְדָ ? " זַיְגָ אִיךְ : " יְאָ, מִין טִיחְרִינְקָעָר, אִיךְ בִּין אַיְדָ ! " אָוֹן אַזְוִי שְׁמוּעָסָט מַעַן אַוִיפְ יְיִדְישׁ, אָוֹן אַזְ מַעַדְרָאָפְרָטָן אַוִיךְ אַעֲרָאָפְלָאָן אַיְזָ נָאָר בְּעָסָעָר, וּוּצְלָ עַס גִיט אַמְעַלְעָקָיִט, אָוֹן אַדְרָעָר צְגָעָבָן עַטְוָאָס צָו דַעַם.

אִיךְ האָב גַעַהָאָט אַגְּטָן אַזְ עַרְטִינְט אַיְן פָאָרִין דַי לְעַצְטָעָ יְאָרָן : דָאָס אַיְזָ גְּעוּוֹן אַלְיִינָן, אַיְן מִיר בִּידָע, וּוּעָן מִיר זְאָרִיסְגָּעָגָאָבָעָן אַלְיִינָן, אַיְן מִיר גַעַרְעָדָט יְיִדְישׁ. אָוֹן עַר פְּלָעָגָט מִיר זַעַגְטְּ אַזְגָּדָעָס מְאָל : "שְׁמוֹאָל, דַו מְזֻזָּת מִיר אַנְרוֹפָן : אַהֲרָוֹן". אָוֹן זַיְגָ אִיךְ : "עַמְיִינְגָעָן, נְיִינָן, אַוְמְעַלְעָקָעָן ! " אָוֹן מִיר פְּלָעָגָן זִיכְן צְחַזְמָעָן אָוֹן רְעָדָן יְיִדְישׁ. אָוֹן וּוּעָן אִיךְ פְּלָעָגָט פְּאָרְלָאָזָן זִיכְן הַיָּם פּוֹן פָאָרִין, הָאָבָן מִיר גַעַרְעָדָט יְיִדְישׁ. אָוֹן עַר פְּלָעָגָט מִיר זַעַגְטְּ אַזְגָּדָעָס מְאָל : "שְׁמוֹאָל, דַי מְזֻזָּת מִיר אַנְרוֹפָן : אַהֲרָוֹן". אָוֹן זַיְגָ אִיךְ :

מַאשִׁיבִּים סְט.

מיט ד"ר מעגעלאן אין אוישויז, א.א.וו.
מ.ק. : אבער איר האט זיך געשטעלט אין א
ספנה ווען איר האט געזאגט און איר זענט א
הנאפפלאַך-מאשיניסט, ס'איין געווען

ש.פ. : ס'אייז געוווען dangerous, נאָר דאס ניט
סטאָן אייז געוווען נאָר געפערלעכער. וווען אַיך
וואָלט עס נישט געטאָן, וואָלט אַיך נישט געוווען
ה'בינט מיט אַיך בֵּי דעם מִקְרָאָלָן. אַיך האָב
געפֿילט, פָּאָרְשְׁטִיטִיט אַיך, אַיך בין געוווען אַ
קלִינְדֶּר animal, אַ קלִינְנָע חיה. כַּהֲאָב נישט
געהאָט קִין סְד אַין מִין קָאָפּ, אָוֹן אַיך האָב
געקענט רַעֲגִירָן זַיִעַר שְׁנָעַל אָוֹן אַינְסְטִינְקְטִיוֹו.
אוֹן דאס אייז געוווען אָן אַינְסְטִינְקְטִיוֹו רַעֲקָצִיעַ.
אַיך האָב צו זִיך גַּזְזָאָט : "זַיִי דָאָרְפּוּ האָבוֹן
שְׁנִינְדְּרָס, וּוּלְזַן מִיר בְּלִיטְבִּן לְעֵבָן, דָעַרְנָאָךְ וּוּעָט
מַעַן וּוּשְׂטִיעָר זַעַן".

מ.ק. : איר טרעט אין אוישויז אַחֲר פָּוֹן
אויערטע עלטערן וואָס היביסט העבעק. ער קוקט
אַבְּיך אָז, און רוקט זיך אַוועק : ער וויל נישט
דרען מיט אַבְּיך. און איר זאגט (נישט צו אַים,
בָּאָר אַין אִיעָר בֵּיך), אָז ער האָט אַבְּיך געגעבען
אָ לַעֲכַץ-יע, אַיבָּעַר צוֹלְעַבְן דַּי גַּאנְצָע מעשה.
וּואָס זאגט אַיר יַעֲצֵט וּוְעָגֵן דַּעַם וּואָס העבעק
האָט גַּעֲטָא ?

ש.פ. : הענוק איז געועען אַ חֲבָר פָּוֹן מִינְעָן
עלטערן, ער פֶּלְעָגֵט קְוּמָעָן זַיִעָר אַפְּטַז אָונְדָן
אַיְזָן שְׁטוּב. אָוֹן ער אַיְזָן גַּעֲוָעָן צָו מִיר אַ בִּיסְל וּוּי
אַן פֶּעַטָּעָר, אַ פֶּרֶעַמְדָעָר פֶּעַטָּעָר. אָוֹן ער פֶּלְעָגֵט
מִיר אַלְעָמָל בְּרֻעְגָּעָן שַׁאֲקָאֲלָאָז, ער אַיְזָן גַּעֲוָעָן
זַיִעָר אַ גּוֹטָעָר מְעַנְטָש. וּוּעָן אִיךְ הָאָב אִים
גַּעַטְרָאָפָּן אַיְזָן אוֹיְשָׂוִיזָן, אַיְזָן עַס גַּעֲוָעָן פֶּאָר מִיר
אַ וּוֹנְדָעְרָבָאָרָע זָאָר, וּוֹנְיל אִיךְ בֵּין גַּעֲוָעָן אַיְזָן
גָּאנְצָן אַלְיָין. בֵּין אִיךְ צָו אִים צַוְּגָעַלְאָפָּן ; אָוֹן וּוּעָן
ער הָאָט מִיךְ דָּעַרְזָעָן, אַיְזָן זְיַן פְּנִים גַּעֲוָאָרָן
שְׁוֹוָאָרָן. אָוֹן ער הָאָט מִיר גַּעַזְאָט (אָזְוִי בְּאַשְׁרִיבָה
אִיךְ דָּאָס) : "גַּי אַוּעָק פָּוֹן מִיר ! " דָּאָס אַיְזָן
גַּעֲוָעָן אַ גְּרוּסָעָר זָעַם, אַ שָּׁאָק פֶּאָר מִיר, כְּהָאָב
כְּבִישָׁת פֶּאָרְשָׁטָאָנָעָן. "אִיךְ בֵּין שְׁמוֹאָל פִּיזָּאָר, אִיךְ
גַּעַדְעַנְקָט נִישְׁת ? - אַוּעָק ! " אִיךְ הָאָב וּוּעָגָן דָּעַם
אַ סְּד גַּעַלְעָרט, עַס הָאָט מִיר זַיִעָר וּוּי גַּעַטָּאן.
אָוֹן אִיךְ הָאָב פֶּאָרְשָׁטָאָנָעָן אָז זְיַן לְעַבְנָן אַיְזָן
אוֹיְשָׂוִיזָן אַיְזָן גַּעֲוָעָן אָזְוִי שְׁוֹעָר וּוּי מִינְעָר, אָוֹן

מְאַשִׁינִיבֶּסֶט".
דָּאַס אֵין עֲפָעַס נִישְׁתְּ קִיּוֹן שְׁבִידָעַר ? וּוֹאַס אֵין
אַבְּדָא אַבְּגָעַפְּאָלָן אֵין קָאָפָ ? אַיר הָאָט דָּעָרְבִּי
גַּעֲמָאָכָט אַשְׁטִיקָל וּוִיזָּן. בְּיָוָן ?

ש.פ. : נײַן, ס'איַז נישט געוווען קײַן וויז, ס'איַז
געוווען אָ פֶּרְגָּעָן פָּוֹן לעבען אָון טויט. וווײַל
מַאִידָּאָנָּעָק אִין געוווען זַיְעָר אָ שְׁלַעַכְתָּעָר לְאָגָעָר,
אָפְּלָיוּ עַרְגָּעָר ווֵי אוַיְשָׂוִיז. דָּאָרְטָן הָאָט מַעַן נָאָר
גַּעֲטִיְּתִי. אָון יַעֲדָעָר אַיְנָעָר הָאָט בָּאָר גַּעֲהָאָט אִין
גַּעֲדָאָנָּק : ווֵי קָעָן מַעַן פָּוֹן דָּאָגָעָט אַרוֹסְגָּיִן, מַיַּט
אָן אַנְדָּעָרָן ווּעָג ווֵי דָוָרָךְ דָּעַם קוֹיְמָעָן ? אָון אִיך
בֵּין געוווען זַיְעָר יוֹגָג, נַאֲטִירְלָעָר הָאָב אִיך
פָּאָרְשָׁטָאָגָעָן ווּאָס דָּאָרְטָן הָאָט זַיְד גַּעֲטָאָן,
נַאֲכָדָעָם ווֵי אִיך בֵּין דָּאָרְטָן געוווען אָ פָּאָר ווּאָכוֹן.
אָון ווּעָן דָּעַר עַס.עַס.-אָפְּצִיכָּר הָאָט גַּעֲזָאָט : "דַּי
ווּאָס זָעָנָעָן שְׁנִידָעָרָס בְּלִיבָּן שְׁטִיְּן אָון דַּי
אַנְדָּעָרָע ווּעָרָן צַעַשְׁפְּרִיט... " (דָּאָס אִין געוווען
בַּיִּם אַ-פָּעַל, אִיר פָּאָרְשָׁטִיט ווּאָס אִיך מַיִּין) בֵּין
אִיך גַּעֲבְּלִיבָּן שְׁטִיְּן, ווּטְיַל כְּהָאָב צַו זַיְד גַּעֲזָאָט :
"זַיְיִּה בְּרוּיכָן שְׁנִידָעָרָס, ווּעָלָן זַיְיִּה אָ גַּעֲוִיסְעָץ צִיטָ
הַאֲלָטוֹן בַּיִּם לְעָבָן". אָון דָּאָס הָאָט מִיר גַּעֲגָבָן
דָּעַם אַינְסְטִינְקְט צַו זָאָגָן : "אִיך בֵּין אָ שְׁנִידָעָר",
אָבָעָר דָּאָס אִין נִישְׁתָּה געוווען זַיְעָר
אַיְבָּרְצִיכְגָּנְדִּיק. אִיר הָאָט דָּעַרְמָאָנָט, אָז אִיך הָאָב
גַּעֲזָאָט : "אִיך בֵּין אָ קְנָאָפְּלָאָר-מַאָשִׁינִיסְט".
דָּאָס אִין אָ שְׁנִידָעָר ווּלְכָעָר מַאְכָט דַּי לְעַכָּר צַו
דַּי קְנָעְפְּלָעָר. אָון עַר זָאָגָט מִיר אוֹיפָּה דִּינְטָשׁ :
"וּאָס אִין דָּאָס ?" הָאָב אִיך אִים גַּעֲזָאָט : "אָ"
קְנָאָפְּלָאָר-מַאָשִׁינִיסְט אַרְבָּעָט מַיַּט דָּעַם שְׁנִידָעָר,
עַר מוֹזָאָמָּן דַּי לְעַכָּר. ווּאָרָעָם אָז אִיך ווּעָט
מַאְכָן דַּי לְעַכָּר מַיַּט דָּעַר הָאָנָט, נַעֲמָט עַס אָסְךָ
צִיטָּה. אוֹיפָּה דָּעַר מַאָשִׁין אִין עַס דָּרְתִּי סֻעְקָוְנְדָעָס".
הָאָט עַר גַּעֲקָלָעָט (אָונָן כְּהָאָב גַּעֲקָעָנָט זָעָן ווֵי דַי
רַעֲדָלָעָךְ אִין זַיְנָן קָאָפָּה דָּרְיִיעָן זַיְד) אָון עַר הָאָט אָ
זָאָג גַּעֲטָאָן : "גַּיְיִּה אוֹיפָּה רַעֲכָטָס !" אָון אִיך בֵּין
גַּעֲוֹוָאָרָן אָ שְׁנִידָעָר. אָון דַּי 250 שְׁנִידָעָרָס הָאָט
מַעַן אָוּוּקָגַעְפִּירָט אִין אָן אַנְדָּעָר לְאָגָעָר, דָּעַם
לְאָגָעָר פָּוֹן בְּלִיזְיָן. דָּאָס זַיְנָעָן דַּי אַיְנְצִיקָּעָז ווּאָס
זַיְנָעָן גַּעֲבְּלִיבָּן לְעָבָן פָּוֹן מַאִידָּאָנָּעָק, ווּטְיַל פָּוֹן
מַאִידָּאָנָּעָק זַיְנָעָן נִישְׁתָּאָ קְיִינָן אַיְבָּרְלָעְבָּנְדָע
מַעֲנְטָשָׁן שְׂוִין הַיִּנְטָט. אִיר קָעָנָט זַיְיִּה אָפְּצִילְלָן אוֹיפָּה
צִעְנָן לְיִגְעָר. דָּאָס הָאָט מִיר גַּעֲרָאָטָעוּזָעָט דָּעַם
עַרְשָׁטָן מָאָל. דָּעַרְנָאָךְ הָאָב אִיך גַּעֲהָאָט צַו טָאָן

ש.פ. : ניין, נחמן איז מײַן פֿעטער. נחמן ווֹאלְסְקִי.
מ.ק. : יאָ, ווֹילְ אַיד שְׂרִיבֶּט אָז נָאָד אַים אַיז
ニַיְקָאָ אַוְיךָ גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן.

ש.פ. : נַיְקָאָ אַיז גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן ווּעַן עַר אַיז גַּעַוּעַן
48 יָאָר, נַחְמָן אַיז גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן פְּאָרָאִים, אַוְיךָ אַיז
עַלְטָעַר פָּוֹן 48 יָאָר. אָוּן בְּעֵן אַיז גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן אַוְיךָ
וּעַן עַר אַיז גַּעַוּעַן 48. דָּאַס אַיז אַ צּוֹפָאַל, אַיךָ
הָאָבָּעָס נִישְׁתַּחַן. ווּעַן בְּעֵן אַיז
גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן אָוּן אַיךָ הָאָבָּעָס גַּעֲדָאָרְפָּט וּוּרְעָן,
הָאָבָּעָס אַיךָ אַנְגָּעוּהוּבָּן שְׂרִיבָּן דָּאַס בּוֹן, וּוְיִלְלָאָ
כְּהָאָבָּעָס צּוֹ זִיךְ גַּעְזָאָגְטָן: אַיךָ מֹזֵּן עַס אַנְשָׁרְבָּן,
פְּאָרָאִים זִיךְ אָוּן פְּאָרָאִים, אַיְדָעָר אַיךָ וּוּרְעָן 48 יָאָר.
אַיךָ בֵּין שְׁוֹין אַסְטָּרְעָר יְעַצְּט, אַבְּעָר דָּעַר גּוֹרָל
הָאָטָּעָר גַּעַוּוֹאָלָט, אַיךָ זָאָל דָּעַרְלָעָבָן בֵּין הַיְנְטִיקָּן
טָאָג, אָוּן זִיךְ זִינְבָּעָן גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן ווּעַן זִיךְ זִינְבָּעָן נָאָד
גַּעַוּעַן יוֹגָּן.

מ.ק. : אָוּן אַיד טְרָאָכֶט וּוּעָגָן זִיךְ הַבְּנָט ?
ש.פ. : אַיךָ טְרָאָכֶט וּוּעָגָן זִיךְ זִיעָר אָפְט, אָוּן וּוּעָגָן
מִין מַשְׁפָּחָה - יְעַדְן טָאָג.

מ.ק. : אָוּן וּוּאָס זָאָגָן זִיךְ צּוֹ אַבְּיךָ ?
ש.פ. : זִיךְ זָאָגָן צּוֹ מִיר : "דוֹ לְעַבְסֶט פְּאָרָאִים זִיךְ
אַלְיַיְן אָוּןדוֹן דָּוְלְעַבְסֶט פְּאָרָאִים אַונְדוֹן אַוְיךָ
אַונְדוֹזָעָר לְעַבְנָן אַוְיךָ. אָוּן מִיר קָוקָן אַוְיךָ דִּיר, מִיר
קָוקָן אַוְיךָ דִּינְבָּעָן קִינְדָּעָר, אָוּן מִיר זִעְבָּעָן מִיטָּאַיךָ
שְׁטָאָלָז. וּוּאָס וּוּאָלָט מִין מַאֲמָע, וּוּאָס וּוּאָלָט מִין
שְׁטָאָלָז. דִּי בְּעַסְטָע זָאָךְ וּוּאָס כְּהָאָבָּעָס גַּעַטָּן אַין מִין
לְעַבְנָן אַיז נִישְׁתַּחַן וּוּאָס כְּבִין גַּעַוּעַן אַן אַדוֹאָאָקָט,
צִי אַשְׂרִיבָּר, צִי אַמוֹזִיךְ-לִיבָּהָאָבָּר, נָאָר וּוּאָס
אַיךָ הָאָבָּעָס פְּאָרְפָּלָאנְצָט אַ נִּיעָ פְּאָמִילְיעָ, מִיטָּ
קִינְדָּעָר, מִיטָּ אַינְקִילָּעָךְ, וּוּאָס לְעַבְנָן זִיעָר לְעַבְנָן
אָוּן זִיךְ לְעַבְנָן מִיטָּ דָּעַם זָפְרָן פָּוֹן דִּי וּוּאָס מִיר
הָאָבָּעָס פְּאָרְלוּרָן.

מ.ק. : אָוּן אַיד הָאָט עַפְעַס גַּעְהָאָט אַ קְלִיְינְגָעָם
בְּאָמָעָן : גַּעַרְהָאָרְד. וּוּאָס אַיז דִּי מַעְשָׁה ?
ש.פ. : דָּאַס אַיז אַ קְאַמְפְּלִיצְרָטָעָ מַעְשָׁה. דָּאַס אַיז
גַּעַוּעַן אַיז אַנְפָאָגָן 1945. אַיךָ בֵּין גַּעַוּעַן פְּוּפְצָן
יָאָר, אָוּן מִיר הָאָבָּעָס שְׁוִין גַּעַוּסָט אַיז דִּי נַאֲצִיסָּ
וּוּלָן פְּאָרְשָׁפְּילָן דָּעַם קָרִיג. אָוּן דִּי עַס.עַס. הָאָבָּעָס
אַנְגָּעוּהוּבָּן צּוֹ צִיטָעָרָן אַ בִּיסָּל, אָוּן מִעְהָאָט שְׁוִין
גַּעַהָעָט דִּי אַרְטִילְעָרִיעָ קְוּמָעָן פָּוֹן דָּעַר מַעְרָבָּ-
זִיטָּט, 25 ק"מ. מִהָּאָט גַּעַקְעַנְטָהָרָן, מִהָּאָט

עַר הָאָט גַּעַדְאָרְלָן הָאָלְטָן זִין גַּעַנְצָעָ עַנְעָרְגִּיעָ צּוֹם
אַיבְּעָרְלָעָבָן. אָוּן דָּאַס וּוּאָס עַר הָאָט נִיטָּ גַּעַדְאָרְלָט
הָאָבָּן אַיז אַ קלְיַיְן יִינְגָּל אַרְוָם זִין הָאָלְדָז. הָיוֹת
עַס אַיז גַּעַוּעַן גַּעַנְגָּשׂ שְׂוּעָר אַיבְּעָרְלָעָבָן אַלְיַיְן,
אַיז דָּעַרְפָּאָר אַיבְּעָרְלָעָבָן מִיטָּ עַמְצָן וּוּאָס מַעְמוֹז
הָעַלְפָּן גַּעַוּעַן אַוְמַעְגָּלָעָד. אָוּן אַיךָ הָאָבָּעָס צּוֹ זִיךְ
גַּעַזְאָגְטָן (דָּאַס אַיז גַּעַוּעַן אַ גְּרוּיסָעָ לְעַקְצִיעָ וּוּאָס
אַיךָ הָאָבָּעָס בְּאַקְוּמָעָן): אַיךָ מֹזֵּן מִיר הָעַלְפָּן מִיר
אַלְיַיְן, קִיְּנָעָר וּוּעָט מִיר נִישְׁתַּחַן הָעַלְפָּן. גַּט וּוּעָט
מִיר נִיטָּ הָעַלְפָּן, אַיךָ מֹזֵּן נָאָךְ רַעֲכָנָעָן אוּפְּ מִיר
אַלְיַיְן. אָוּן דָּאַס אַיז גַּעַוּעַן, כְּוֹילְ נִישְׁתַּחַן זָאָגָן... אַ
מַעְטָאָדָעָ צּוֹ גִּין וּוּיְטָעָר.

אַבְּעָר אַיךָ הָאָבָּעָס גַּעְהָאָט אַ פְּרִינְד, וּוּאָס אַיז
גַּעַוּעַן אַיז מִין עַלְטָעָר. אַיךָ שְׂרִיבָּב וּוּעָגָן אַים
אוּפְּ, מִין חָבָר בְּעֵן פָּוֹן בְּיאַלִיסְטָאָק, בְּעַנְעָק...
מ.ק. : וּוּאָס אַיז גַּעַוּעַן זִין בְּאָמָעָן ?

ש.פ. : קְאַוְלָמָאָן, בְּעֵן קְאַוְלָמָאָן. אָוּן מִיר הָאָבָּן
זִיךְ גַּעַטְרָאָפָּן אַין דָּעַם לְאַגְּעָר בְּלִיזְוֹן, דָּאָרְט וּוּ
כְּבִין גַּעַוּעַן קְנָאָפְּלָאָךְ-מַאֲשִׁינִיסְטָן. אָוּן מִיר
הָאָבָּן גַּעַמְאָכֶט אַן אַפְּמָאָר, אַז מִיר וּוּלְזָן זִיךְ
הָעַלְפָּן אַיְנָעָר דָּעַם אַנְדָּרָעָר. דָּאַס אַיז גַּעַוּעַן
זִיעָר וּוּיכְטִיק פְּאָר אַים אָוּן פְּאָר מִיר. אָוּן מִיר
הָאָבָּן בִּידְעָ אַיבְּרָגְעָלָעָבָט; וּוּעַן מִיְּנָעָ צְוּוֹיָ
פְּעַטְעָרָס פָּוֹן אַוִּיסְטָרָאָלִיעָ, דִּי זַוְּכָּאָוֹאָלְסִקִּיסָּטָן,
הָאָבָּן מִיר אַיְנָגְעָלָאָדָן דָּאָרְטָן, הָאָבָּעָס אַיךָ גַּעְזָאָגְטָן:
"אַיךָ וּוּעָלָ פְּאָרָן, אַבְּעָרָ נִישְׁתַּחַן אַן אַים, עַר מֹזֵּן
אַוְיךְ פְּאָרָן!" אָוּן זִיךְ הָאָבָּן אַונְדוֹן בִּידְעָ גַּעְרָאָכֶט
קִיְּין אַוִּיסְטָרָאָלִיעָ. אַיךָ הָאָבָּעָס נָאָד מַשְׁפָּחָה אַין
מַעְלָבָּרָן, קְוּזִיבָּעָן: מִין קְוּזִין סִימָן וּוּאָלְסִקִּי, מִין
קְוּזִיבָּעָ עַתְּהָעָלָ קָאָדְשָׁעָ, אָוּן זַיְעָרָ קִינְדָּעָר. אָוּן
בְּעֵן הָאָט גַּעַלְאָזָן מַשְׁפָּחָה: זִין וּוּנְבָּ, בְּעַבְקָאָ,
וּוּאָס אַיז אַוְיךָ גַּעַקְוּמָעָן פָּוֹן בְּיאַלִיסְטָאָק (זִי אַיז
נִישְׁתַּחַן אַיז דִּי לְאַגְּעָרָן). מַעְ הָאָט זִיךְ
דָּעַפְּאָרְטִירְט אַין רַוְּסָלָאָנד, בַּיְּ דִי סָאוּעָטָן, אָוּן
זִיךְ הָאָבָּן אַיךָ קִינְדָּעָר אָוּן אַיְנִיקָּלָעָד. אָוּן
דָּרְגָּנָאָד אַיז גַּעַוּעַן אַ דָּרְיִיטָעָר, נִיקָּאָ, נִיקָּאָ
וּוּעָגָן אַים אַוְיךָ). עַר אַיז גַּעַקְוּמָעָן קִיְּין אַוִּישְׁוֹוִיָּ
פָּוֹן הָאָלָאָנד, עַר אַיז גַּעַוּעַן עַלְטָעָר, אָוּן עַר הָאָט
אַוְיךָ אַיבְּרָגְעָלָעָבָט.

מ.ק. : וּוּאָס אַיז גַּעַוּעַן דָּעַרְ רִיכְתִּיקָעָר נָאָמָעָן
פָּוֹן נִיקָּאָ ?

ש.פ. : נִיקָּאָ וּוּאָטָעָרְמָאָן.

מ.ק. : אָוּן ס' אַיז גַּעַוּעַן נָחָמָן.

אַבְּעֵר דֶּסֶם הָאָט זִיךְ אֲרוֹיְסְבָּאָקּוּמָעַן אַנְדָּעָרֶשׁ. דִּי גּוֹיִשְׁעַ קָאָלָעָגַע הָאָט מַעַן שְׁפָעַטָּעַ דָּעַרְשָׁאָסַן אַוְיףּ אַ בְּרִיקּ, וּוּטִילּ סְאַיזּ גּוֹוּעַן אַ בָּאָמְבָּאָרְדִּירְוָגּ פָּוֹן דִּי אַמְּעָרִיקָאָנְדָּר אָוֹן דִּי עֲנֶגֶלְעַנְדָּר. דִּי עַסְעַס. הָאָבָּן זִיךְ דָּעַרְשָׁאָסַן מִיטּ זַיְעַר מַאְשִׁין-גּוֹוּרָה. אָוְנְדוּזָּר קָאָלָאנְגַּע אַיזּ גּוֹגָאנְגַּעַן וּוּטָאָטָעַר, אָוֹן דָּעַרְנָאָד זַיְנָעַן מִיר אַנְטָלָאָפּ אַיזּ וּוּאָלָד, נִיקָּא אָוֹן בָּעֵן אָוֹן אַיךְ. אַזְוִי הָאָבָּן מִיר זִיךְ גּוֹרָאָטָעוּוּת אַיזּ מַעַרְץ 1945.

מ.ק. : וּוּאָס אַיזּ גּוֹשְׁעַן אַיזּ וּוּאָלָד.

ש.פ. : אַין וּוּאָלָד הָאָבָּן מִיר פְּאָרְבָּאָהָאָלָטָן.

מ.ק. : וּוּי אַזְוִי הָאָט אַיךְ גּוֹעַכְבַּעַט עַסְעַן ?

ש.פ. : מִיר זַיְנָעַן גּוֹגָאנְגַּעַן בִּינְאָכְטָן אַיזּ דִּי פְּאָלוֹאָרָקְן, מִיר הָאָבָּן גּוֹגָאנְבַּעַט עַסְעַן אָוֹן מִיר הָאָבָּן גּוֹגָעָסַן.

מ.ק. : מַעְנְטָשָׁן הָאָבָּן אַיךְ גּוֹעַזְעַן אַדְעַר בֵּין ?

ש.פ. : מִיר הָאָבָּן גּוֹפְּנוּנָעַן בְּגָדִים זִיךְ אַנְצָוּטָאָן אַוְיףּ צִיוֹוֵיל. אַיךְ פְּאָרְשְׁטִיטִיט, דָּסַס זַיְנָעַן גּוֹוּעַן דִּי לְעַצְמָעַט מַאְמָעָנָט פָּוֹן דִּי טְשָׁלָאָנְד, זִיךְ הָאָבָּן נִשְׁטָּח גּוֹקוּקָט אַוְיףּ יַעֲדָן אַיְנָעָם. אַבְּעֵר מִיר הָאָבָּן זִיךְ פְּאָרְבָּאָהָאָלָטָן, מִיר פָּלָעָגּ אֲרוֹיְסְגָּיִין פָּוֹן אַוְנְדוּזָּרָעַ לְעַכְרָעַ נֶאֱרָבָּאָרָקְן, מִיר פָּלָעָגּ אֲרוֹיְסְגָּיִין פָּוֹן אָוֹן דָּעַרְמָעַט אַיזּ גּוֹקְּמוּנָעַן וּוּעַן דִּי אַמְּעָרִיקָאָנְדָּר הָאָבָּן זִיךְ בָּאוֹזִין אָוֹן אַזְוִי זַיְנָעַן מִיר גּוֹוּאָרָן בְּאָפְּרִיטִיט.

מ.ק. : וּוּאָס פְּאָרָא שְׁפָרָאָד הָאָט אַיךְ גּוֹרָעָדָט מִיטּ זִיךְ ?

ש.פ. : מִיטּ זִיךְ פָּלָעָגּ אַיךְ רַעֲדָן דִּי טְשָׁש. מִין דִּי טְשָׁש אַיזּ גּוֹוּעַן גּוֹט, אַיךְ הָאָבּ אַלְזּ פְּאָרְשְׁטָאָנָעָן אָוֹן כְּהָאָבָּן גּוֹקְּעָנָט אַלְזּ זָאָגּ, גְּרָאָמָטִישִׁ דִּי טְשָׁש.

מ.ק. : מִיטּ אַבְּיָעָרָעָפְּרִיבְּנָד, מִין אַיךְ !

ש.פ. : נִין, אַוְיףּ יִדְישִׁ.

מ.ק. : נִשְׁטָּח מִיטּ בִּיקָּאָ ?

ש.פ. : נִיקָּא אַיזּ גּוֹוּעַן פָּוֹן הָאָלָאָנְד, אָוֹן דָּאָרָט הָאָט מַעַן נִשְׁטָּח גּוֹרָעָדָט קִיּוּן יִדְישִׁ. עַס אַיזּ גּוֹוּעַן אַ גּוֹמִישׁ. עַר הָאָט גּוֹרָעָדָט דִּי טְשָׁש, אַבְּעֵר וּוּי עַר אַיזּ גּוֹבְּלִיבָּן אַיזּ אַוְישָׁוּזִיךְ פִּיר יִאָר, הָאָט עַר זִיךְ אַוְיסְגָּעָלָעָרָנט יִדְישִׁ.

אַיךְ הָאָבּ גּוֹט גּוֹרָעָדָט דִּי טְשָׁש דָּעַמְּאָלָט, אַין דָּעַר צִיטַט לְוּנְגָם קְרִיגּ, נִשְׁטָּח נֶאֱרָבָּאָרָקְן וּוּטִילּ אַין שְׁטוּב הָאָט מַעַן גּוֹרָעָדָט דִּי טְשָׁש אָוֹן וּוּטִילּ אַיךְ הָאָבּ הַעַס גּוֹלָעָנָט אַיזּ שְׁוּלָעָ וּוּעַן אַיךְ בֵּין גּוֹוּעַן עַלְפּ יִאָר אַלְטָ, נֶאֱרָבָּאָרָקְן אַיזּ אַוְנְדוּזָּר אַיזּ אַוְישָׁוּזִיךְ גּוֹוּעַן אַ

גּוֹוּעַן אַעֲרָאָפְּלָאָגָּעָן, בְּרִיטִישִׁעָ אָזּ אַמְּעָרִיקָעָנִישָׁע, אָוֹן כִּיהָאָבּ גּוֹוּסָט אַזּ מַעַן וּוּעַט אַוְנְדוּזָּר עַוּוְאָקְוִירָן וּוּבִיטָעָר אָוֹן טְיִפְּעָר אַין דִּי טְשָׁלָאָנְד. אָוֹן דָּאָן הָאָבּ אַיךְ צַו זִיךְ גּוֹזָאָגָט : "דוֹ רַעֲדָסַט גּוֹט דִּי טְשָׁש, פְּאָרָאָן זַיְנָעַן גּוֹוּעַן אַיזּ אַונְדוּזָּר לְאַגְּעָר אַין יַעֲנָעַר צְבִיטִי יַדְעָן אָוֹן נִשְׁטָּה-יַדְעָן. גּוֹיִיטּ זִיךְ צַו, וּוּטִילּ טְאָמָעָר וּוּעַט זַיְנָעַן אַזּ מַאְמָעָנָט פָּוֹן פְּאָנִיקּ, זַאָלְסָטוּ זַאָגָן אַזּ דוֹ בִּיסְטָ אַדְבָּטָשִׁ, אַזּ "Volksdeutsch". אַיר וּוּיסְטָ וּוּאָס דָּאָס הַיִּסְטָ דִּי טְשָׁש וּוּאָס הָאָבּ גּוֹלָעָבָּט אַין מִיזְרָח-איְרָאָפָּעָ.

אָוֹן אַוְיבּ דִּי עַסְעַס. וּוּלְעָן דִּיר פְּרָעָגָן וּוּאָס אַיזּ דִּיְנָעַן נָאָמָעָן, זַאָלְסָטוּ זַאָגָן : גּוֹרָהָאָרָד. אָוֹן אַוְיבּ זִיךְ וּוּלְעָן דִּיר פְּרָעָגָן פְּאָרְוָאָסַט דוֹ הָאָסַט נִשְׁטָּה אַינְגָּאָצָן דָּעַם דִּיְטָשִׁיָּנָט וּוּעַן דוֹ רַעֲדָסַט, זַאָלְסָטוּ עַנְטָפָרָעָן : "וּוּטִילּ מִפְּנָעָ עַלְטָעָרָן הָאָבּ גּוֹוּוֹינְטָ אַין פּוֹילְן". וּוּטִילּ, פְּאָרְשְׁטִיטִיט אַיר, עַס זַיְנָעַן גּוֹוּעַן דִּיְטָשִׁע פְּאָרְבָּרָעָכָרָס אַוְיךְ מִיטּ אַונְדוּזָּר אַין לְאַגְּעָר. אָוֹן דָּאָס הָאָט מִיר אַוְיךְ גּוֹהָאָלָפּ, וּוּטִילּ אַיךְ הָאָבּ זִיךְ גּוֹהָאָלָטָן פְּאָרָ אַדְבָּטָשִׁ, אַיךְ הָאָבּ גּוֹזָאָגָט צַו גָּאָט : "דוֹ זַאָלְסָטָ מִיר מַוחְלָ זַיְנָ, נֶאֱרָ אַיךְ מוֹזָ טָאָן וּוּאָס אַיךְ קָעָן זִיךְ זַיְרָאָטָעָן". אָוֹן וּוּעַן דָּעַר מַאְמָעָנָט אַיזּ גּוֹקְּמוּנָעָן אַונְדוּזָּר צַו עַוְוְאָקְוִירָן, הָאָבּ דִּי אַנְדָּעָר אַוְיךְ גּוֹזָאָגָט : "יַדְעָן אַוְיךְ רַעֲכָתָס אָוֹן דִּי אַנְדָּעָר אַוְיךְ לִינְקָס ! אָוֹן אַיךְ בֵּין גּוֹגָאנְגַּעַן נִשְׁטָּח מִיטּ דִּי יַדְעָן, נֶאֱרָ מִיטּ דִּי גּוּיִים. אַבְּעֵר צָוּמָ לְעַצְטָן מַאְמָעָנָט הָאָבּ אַיךְ עַס נִיטָּחָנָט מַאְכָן, וּוּטִילּ אַיךְ קָעָן אַזּ בָּעַן זַיְנָעַן גּוֹוּעַן אַיזּ צַו עַוְוְאָקְוִירָן, הָאָבּ דִּי עַרְגָּוּעָן אַיךְ בֵּין אַרְוִיְּסָגָּלָאָפּן פָּוֹן דָּעַר גּוֹיִישָׁר קָאָלָאָנְעָ, אַוְיךְ אַרְיִינְגָּלָאָפּן צְוּרִיקּ אַין דָּעַר יִדְישִׁעָר קָאָלָאָנְעָ, אַוְיךְ אַרְיִינְגָּלָאָפּן צְוּרִיקּ אַין דָּעַר יִדְישִׁעָר קָאָלָאָנְעָ. וּוּעַן נִיקָּא הָאָט מִיטּ גּוֹזָאָגָט (אָוֹן עַר אַיְלָן) גּוֹקְּמוּנָעָן אַיזּ צַו עַוְוְאָקְוִירָן, הָאָבּ דִּי עַרְגָּוּעָן אַיךְ בֵּין אַרְיִינְגָּלָאָפּן צְוּרִיקּ אַין דָּעַר יִדְישִׁעָר גּוֹגְּעָלָאָפּן עַלְפּ יִאָר מִיטּ זִיךְ גּוֹזָאָגָט...).

מ.ק. : אַיךְ קָעָנָט עַס זָאָגָן ?

ש.פ. : "דוֹ בִּיסְטָ אַשְׁ...!" הָאָט עַר מִיר גּוֹזָאָגָט. "וּזַאָלְטָסַט זִיךְ גּוֹקְּעָנָט רַעְגָּוּעָן ! אַיזּ עַר אַרְיִינְגָּלָאָפּן פָּוֹן דָּאָבָּעָן אַזּ בָּאַנְצִיטָ אַזּ וּוּאָרָט אַוְיךְ יִדְישִׁ וּוּאָס אַיךְ קָעָן נִשְׁטָּח נִיצְן, וּוּטִילּ דָּאָס אַיזּ גּוֹוּעַן וּוּלְגָאָר ...".

טיעערער פֿרטינד. און איין מאָל האָב איך אַים דערצִילט אַ ביסל. כ'הָאָב אַים גַּעְזָאָגֶט, דָּארטָן איין גַּעְוֹעַן הַומָּאָר אוּיךְ; עָרַ האָט עַס נִיט גַּעֲקָעַנְטַן גַּלְיְּבָן. כ'הָאָב אַים גַּעֲגָבָן בְּנִישְׁפְּלִין, אַונְ עָרַ האָט גַּעְוַיְּנִינְט וּוּיְ אַקְלִין קִינְד.

מ.ק. : זָאָגֶט מִיר, לְעַאנְאָרְד בְּעַרְנְשְׁטִין אֵין פָּוּן וּוּעַלְכָּר שְׂטָאָט ?
ש.פ. : זְטַן פְּאַמְּלִילְעַ אֵין גַּעְקָוּמָעַן פָּוּן אַוְקָרָאַינְעַ,
אַונְ עָרַ איַן גַּעְבָּוִרְן אֵין אַמְּעָרִיקָע. אֵין אַמְּעָרִיקָע
איַן עָרַ גַּעְוֹעַן פָּוּן דָּעַר שְׂטָאָט בְּאַסְטָאָן, נָאָר
דָּערְנָאָר האָט עָרַ גַּעְלָבָט אַיְן נַיְ-יַאָרָק.

מ.ק. : אֵין וּוּיְ אַזְוִי האָט אַיְר זִיךְ בְּאַקְעַנְט מִיט
אַים ?

ש.פ. : עָרַ איַן גַּעְוֹעַן אַ פְּרַטְינְט פָּוּן מִינְן וּוּטְבַּ.
איַן אוּיךְ פָּוּן נַיְ-יַאָרָק, דָּושְׁוֹדִיט פִּיזָּאָר, אַונְ זַיְ אֵין
זַיְעַד טִיף באַהֲאוֹנָת אֵין מַזְוִיק. זַיְ האָט אַים
גַּעֲקָעַנְט שְׁוִין וּוּעַן זַיְ אֵין נַאָךְ גַּעְוֹעַן זַיְעַר אַיְוָג
מִידָּל, אַונְ אַזְוִי בִּין אַיךְ מִיט אַים בְּאַקְעַנְט
גַּעְוֹאָרָן.

מ.ק. : אַונְ פָּוּן וּוּאָס האָט אַיְר מִיט אַים
גַּעְרָעְדָּט ?

ש.פ. : פָּוּן אַלְזַן, וּוּטְלַ בְּעַרְנְשְׁטִין אֵין גַּעְוֹעַן אַ
גַּרְוִיסָּעַר אַינְטְּעַלְקְטוֹאָל, אַ גַּרְוִיסָּעַר פְּעַלְאָגָאָג
אַונְ, בְּאַטְּרָלְעָד, אַ גַּרְוִיסָּעַר קָאַמְפָאָזְטָאָר פָּוּן
מוֹזִיק. אַבָּעָר אַיךְ האָב קִיְּנָמָאָל זַיְקָ נִיט גַּעֲקָעַנְט
פְּאַרְשְׁטָעָלָן, אַזְזַיְ וּוּעַל אֵין מַאָל מַאָכָן מוֹזִיק
מִיט אַים, אַיךְ האָב נִישְׁט גַּעְהָאָט דָּעַם טָאָלָאָנט.
איַן טָאָג האָט עָרַ מִיר גַּעְרָעְגַּט : "דוּ וּוּיסְט, אַיךְ
וּוּאלְט גַּעְוֹאָלְט שְׁרַבְּיָהָן אַן אַפְּעָרָעָה וּוּגָן דָּעַם
חוֹרָבָן. וּוּאָס מִינְסָטוּ דָּעַרְפָּוּ ?" אַונְ אַיךְ פְּלָעָג
אַים זַאָגָן : "לְעַנִּי, אַיךְ האָב דָּעַם גַּעְדָּאָנָק נִישְׁט
לִבְּ."

ש.פ. : פְּאַרְוּאָס ? האָב אַיךְ אַים גַּעְזָאָגֶט : "דוּ
וּוּיסְט, אַיךְ קָעָן זַיְקָ נִישְׁט פְּאַרְשְׁטָעָלָן מַאָרִיאָ
קָאָלָאָס, מִיט אַיךְ גַּרְוִיסָּעַר שְׁטִימָע, זַיְגָעָן אַן
אַרְיאָאָ לְעַבָּן דָּעַם גַּעְהָאָט gas-chamber אֵין אוּשָׁוּזִין !
דָּאס קָעָן מַעַן נִישְׁט מִישְׁן !" עָרַ האָט וּוּגָן דָּעַם
גַּעֲקָלְעָרָט אַונְ דָּערְנָאָר האָט עָרַ מִיר גַּעְזָאָגֶט : "דוּ
וּוּיסְט, מִיט דְּרִיטָעָ סִימְפָאָנְיָע, דִי מוֹזִיק אֵין גּוֹט,
אַבָּעָר דִי וּוּרְטָעָר זַיְגָעָן שְׁוֹוָאָד." (עָרַ האָט אַלְיָין
גַּעֲשְׁרִיבָן דִי וּוּרְטָעָר, דָעַם טַעַקְסָט). אַונְ עָרַ האָט
מִיר גַּעְזָאָגֶט : "מִבְּנָה וּוּרְטָעָר, וּוּעַן אַיךְ רָעַד מִיט
גַּעְוֹעַן אֵין דִי לְאָגָעָן. אַיךְ האָב קִיְּנָמָאָל נִישְׁט

גַּרְוִיסָּעַ בְּעַרְלִיז-שְׁוּלָעַ פֶּאָר שְׁפָרָאָקָן. אַיךְ זַאָג
דָּאס מִיט אַ בִּיסְל אַיְרָאַנְיָע, מִיט הַומָּאָר, אַבָּעָר מַע
הַאָט דָּארְטָן גַּעְרָעְדָּט אַזְוִיל שְׁפָרָאָקָן, אַונְ
מַעַ'הָאָט גַּעְמָוֹזָט פְּאַרְשְׁטִיָּן וּוּאָס דִי אַנְדָּעָרָע
הַעֲפְּטָלִינְגָּעָה האָבָן גַּעְזָאָגֶט. אַונְ דָּאס אוּיךְ אֵין
גַּעְוֹעַן אַ פְּרָאָגָעָ פָּוּן לְעַבָּן אַונְ פָּוּן טָוִיט. האָב אַיךְ
זַיְ אַוִּיסְגָּעַלְעָרָנְט אַוְנְגָּאַרִישָׁ, גְּרִיכִישָׁ, סֻרְבָּאָ-
קְרָאָאָט... נִישְׁט גּוֹט, אַיְר פְּאַרְשְׁטִיָּט, נָאָר אַיךְ
הַאָב זַיְ גַּעֲקָעַנְט אַוִּיסְדָּרְקָיָן אַיְן דִי אַלְעַ שְׁפָרָאָקָן.
אַלְזַן אֵין גַּעְוֹעַן פְּאַרְמִישָׁט.

מ.ק. : מַעַ האָט מִיר גַּעְזָאָגֶט אַזְס' אֵין גַּעְוֹעַן אַ
פְּשָׁוֹטָעַ Lagersprache, עַפְעָס אַ דִּיבְּטָשָׁע
שְׁפָרָאָךְ וּוּאָס אֵין בִּישְׁט גַּעְוֹעַן קִיְּין דִּיבְּטָשָׁא אַן
בִּישְׁט קִיְּין יִדְיִישָׁ. אַיְר קָעַבְתָּ עַס ?

ש.פ. : נִיְין, דָּאס אֵין גַּעְוֹעַן וּוּטְלַ מַעַ האָט אַ סְּךָ
גַּעְרָעְדָּט דִּיבְּטָשָׁ. דִי דִּיבְּטָשָׁן האָבָן גַּעְרָעְדָּט דִּיבְּטָשָׁ
אַונְ מִיר האָבָן גַּעְרָעְדָּט יִדְיִישָׁ, אַונְ דִי שְׁפָרָאָקָן
זַיְגָעָן גַּאָר עַנְלָעָד, אֵין עַס גַּעְוֹאָרָן אַלְזַן
פְּאַרְמִישָׁט. זַיְיַהָאָבָן גַּעְרָעְדָּט רִיןְיָהָן דִּיבְּטָשָׁ דִי
גָּאנְצָעָ צִיטָט, אַבָּעָר מִיר האָבָן גַּעְרָעְדָּט יִדְיִישָׁ
גַּעְמִישָׁט מִיט דִּיבְּטָשָׁ. אַונְ מַהָּאָט זַיְ גַּעֲקָעַנְט
פְּאַרְשְׁטָעַנְדִּיקָן מִיט זַיְיַ.

מ.ק. : אַיְר האָט זַיְ דָּרְצִיְּלָט וּוּיצְנַן צְוִוִּישָׁ
זַיְד, מִיט אַבְּיָרָעָ חֲבָרִים דָּארָט ?

ש.פ. : וּוּיצְנַן אֵין גַּעְוֹעַן זַיְעָרָ שְׁוֹעָר, וּוּטְלַ אַזְזַיְן
מִיאָזַן זַיְעָרָ הַוְּגָעָרִיךְ (אַונְ נִישְׁט נָאָר הַוְּגָעָרִיךְ
וּוּטְלַ מַהָּאָט נִישְׁט גַּעֲגָעָן קִיְּין פְּרִישְׁטִיקָה, הַוְּגָעָרִיךְ
מַאָכָט אַיְעָרָ קָאָפְפָאָרְמִישָׁט, סֻעָּ גִּיט
הַאַלְוִצְּבָנָצְּיָעָס), קָעָן מַעַן נִישְׁט מַאָכָן קִיְּין וּוּיצְנַן.
אַבָּעָר פָּוּן צִיטָט צְוִוַּת זַיְגָעָן גַּעְוֹעַן וּוּיצְנַן : דָּאס
אֵין גַּעְוֹעַן וּוּאָס אַוִּיפָה עֲגַלְיָהָן רָוֶפֶת מַעַן אַן
L'humour de la potence : gallows humour .humour

מ.ק. : ? ? ? L'humour noir (шׁוֹאַרְצָעַר
הַוְּמָאָר).

ש.פ. : Plus que ça ! (מעָר וּוּי דָאָס!). אַונְ מִיר
הַאָבָן עַס אַנְגָּרוֹפָן : gas-chamber humour
וּוּי זַגְט מַעַן דָּאס אַוִּיפָה יִדְיִישָׁ ? גַּזְקָאָמָעָר ...
מ.ק. : גַּזְקָאָמָעָר-הַוְּמָאָר !

ש.פ. : יָאָ. דָּאס האָט עַקְוִיסְטִירָט. אַיךְ גַּעְדָּעָנָק,
אַיךְ פְּלָעָגָעָן דָּעַן מִיט לְעַאנְאָרְד בְּעַרְנְשְׁטִין גַּאנְצָעָט,
וּוּטְלַ עַד הַאָט גַּעְוֹאָלְט וּוּיסְט וּוּיְעַס אַיְן
גַּעְוֹעַן אֵין דִי לְאָגָעָן. אַונְ עָרַ אֵין גַּעְוֹעַן מִיט

מעגל עכקייט צו געבן דער סימפֿאנַיַּע אַ שטארקן ריטם. וויניל אַ נאָרמְאַלעַר מענטש, וואָס האָט געלעבט אַ נאָרמְאַלון לְעֵבָן קעַן נישט געלַינַען אַיַּז זיבנע קישקעס אַזעַלְכָּע ווערטער. אָונַ ער קעַן זיך נישט דערלויבָּן צו זאגָן צו גָּאָט, מַעַד אָרֶף האָבוֹן אַ חוץפה דאס צו טָאָן. אָונַ מִתְנַחַן חוץפה אַיְז געוועַן אַ חוץפה וואָס מַעַד קעַן לְפִיכְתַּ פֿאָרְשְׁטִין. דער רבָּ שטִינְזָאָלֶץ אַיְז גַּעֲקוּמָעַן מִיךְ זָעַן דָּאָ, אַיְז דער שטּוּבָּ, ער קוּמָט פָּוּן צִיטַט צו צִיטַט, אָונַ מִיר עַסְּן פֿרִישְׁטִיק צוֹאָמָעַן אָונַ מִיר רָעַדָּן. מִיט אַ זַּעַקְס אָדָעָר זִיבָּן ווּאָכוֹן צוּרִיק אַיְז ער בַּי מִיר גַּעַוּעַן, אַזְּ ער האָט גַּעַוּאָלָט רָעַדָּן ווּעַגְּן דער "קְדִישָּׁ-סִימְפֿאנַיַּע" האָב אַיך אִים גַּעַזְאָגָט : "רבָּ שְׂטִינְגְּזָאָלֶץ, אַיְז יְרוּשָׁלָיִם, ווּעַן דִּי גְּרוּיסָע רְבָנִים ווּעַלְן זִיכְן אָונַ רָעַדָּן צִי מַעַד אָרֶף לְיִיגְן דַּעַם חָרָם אוֹרִית Samuel Pisar, ווּעַט אִיר זָאגָן פֿאָרְדָּ מִיר אַ פֿאָר גּוֹטָע ווערטער ?" אָונַ ער האָט גַּעַשְׁמִיכָלֶט אָונַ האָט מִיר גַּעַזְאָגָט : "שְׁמוֹאָל, זָאָרג זִיך נִישְׁט ! מִיר ווּיְיסָן פָּוּן ווּאָגָעַן דאס קוּמָט אָונַ מִיר פֿאָרְשְׁטִיעָן דִּינְגָּעָה טָעָנוֹת צו גָּאָט." אָבָעָר דו מְזוּט ווּיְסָן אָז מִתְנַעַקְסָט, מִתְנַחַן דִּיאָלָג מִיט גָּאָט, ווּאָס הַיְבָט זִיך אָז מִיט שְׁטָאָרָקָע טָעָנוֹת, עַנְדִּיקְט זִיך מִיט אַ "פִּיזְס", אַ שְׁלָום מִיט גָּאָט .(réconciliation)

מ.ק. : מע קומט זיך צווזאמען.

ש.פ. : מיר קומען זיך צווזאמען.

מ.ק. : א סדר אשכנזים זיביגען ברודז מיט גאט...
ש.פ. : א סדר אשכנזים זיביגען ברודז מיט גאט, איך
בין אויך געווען ברוגז, און איך גלייב או דאס איז
די סיבה פאָר וועלכער דאס פובליקום, דער
עולם, רעהגירט איזויף דעם קאנצערט. וויטל
יעדער אינגעַר פֿאָרְשְׁטִיטִיט, יידן און נישט-יידן, איז
מיר האָבן דאס רעכט אַויסְצּוֹרִיקְן אונדזערע
טעננות אין דעם קאנטעקסט פֿוֹן Holocaust. איך
מאָר דאס אַבְּיסְל שטָאָרְקָעָר ווי אַנדערע, אַבער
איך דאָרְפַּט זָאגַן אָז אַין אונדזער יִדְישְׁעָר
רעיליגע, אַין אונדזער טְרָאָדִיצְיַע, דערלויבט מען
דאָס. משה רבינו האָט עס געטָאן, אַין דעם מדבר
סְנִינִי, אַון איֻוב האָט עס געטָאן, אַון יעָקָב אַבְּינוֹן
אוּיך, איֻר דערמָאנֶט זִיך. אַון טְבִּיה דער
AMILCHIKUR, בַּיִ שְׁלוּם-עַלְיכֶם, האָט עס אוּיך
געטָאן. נאָר ער האָט נִיט געהאָט די זעלבע העזה
דאָס צו טָאן ווי אַנדערע. אַין די אַנדערע

געליטן. דו האסט געליטן, דו דארפֿט פָּאַרְשִׁרְבִּין". און איך האב אים געזאגט : "איך וועל דאס נישט טאן. - פָּאַרְוֹאָס ? - איך וועל עס נישט טאן, וויטל איך קען נישט שריבֿן קיינּ פָּאַעֲזּוּעַ אוף דער מדרגה פָּוּן דִּין מוזיק. און צוּוּיטְנס וויל איך וויל זיך נישט קריינּ נאָד אַ מְאָל מִת דֻּעַם אַיְבָּעֶרְשְׁטָן. און דְּרִיטְנָס קען אַיך נִיט רַעֲצִיטְרָן פָּאַרְ אַ פּוּבְּלִיקְוּם, פָּאַר אַוּולְם, דאס ווֹאָס הַאָט פָּאַסִּירְט מִתְּמִינּ פָּאַלְקָק, מִתְּמִינּ משְׁפָחָה אָוּן מִתְּמִינּ קִינְדְּהִיט. דאס אֵין אָוּמְמַעְגָּלָעַךְ, אַיך וועל עס נישט טאן". דערנאָך, אַיְדְּעַר עַר אֵין גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אַיְן 1990, הַאָט עַר אַיְבָּעֶרְגָּעָלָאָזְן אַ שְׂרִיפְט וּוּ עַר הַאָט גַּעַבְעַטְן מִינּ ווּבְּאָוּן זִינְעָרְקִינְדָּעַר, זַיְיַ זָאָלְן מְשִׁפְיעַ זַיְיַ אָוּפְּ מִיר, אַיך זָאָל דאס אַנְשְׁרְטְבָּן. אָוּן אַיך האָב עַס אַגְּגָ�הוּבְּן שְׂרְבִּין עַרְשְׁטָט צָעַן יָאָר נַאָך זַיְיַ טּוּיטְ, ווּטְיַל דאס אֵין גַּעַוּעַן נַאָך 11 טּוּנְ סְעַפְּטָעַמְבָּעַר 2001, כִּהְאָב גַּעַהְאָט דאס גַּעַפְּלִיל אָז דַּי וּוּלְטַ עַנְדְּעַרְתְּ זִיךְ נַאָך אַמְּאָל, אַיך האָב גַּעַזְעַן זַאָכָן ווֹאָס האָבָן מִיר דְּרַעְמָאנְטָן מִינּ קִינְדְּהִיט. אָוּן אַיך האָב צַו זִיך גַּעַזְעַגְטְּ : "אַיך מוֹזְדָּאָס פְּרוּבִּין, אָוּן אַיך האָב עַס אַגְּגָ�הוּבְּן. נַאָך דַּעַר עַרְשְׁטָעַר אַיְדְּעַר שְׂרְבִּין מִתְּדֻעַם סִימְפָּאָנִישָׁן אַרְקָעַסְטָעַר פָּוּן שִׁיקָּאנְאָ, זַיְעָר אַ גְּרוּסְן אַרְקָעַסְטָעַר, פָּאַר 10000 מְעַנְטָשָׁן, אֵין גַּעַוּאָרְן אַן דּוֹנוּעָר אַיְבָּעַר דַּעַם, אָוּן אַיך האָב רַעְצִיטְרָט מִינּ אַיְגָעָנָעָם טַעַקְסָט מִתְּדֻעַם סִימְפָּאָנִישָׁן אַין בָּרְלִין, אֵין לְוַצְעָרְן (שְׁוּבִּיזְ), אֵין פְּלִיאָדְעָלְפִּיא אַין אֵין פְּאָרְיִיזְ אֵין אַקְטָאָבָעַר וּוּלְטַ אַיך דאס מַאָכָן אֵין לְאַנְדָּאָן, אֵין The Barbican, אֵין אַין בָּאוּעַמְבָּעַר אֵין נַיו-יָאָרְקָ, אֵין דַעַם Philharmonic Hall מאָכָן אָוּפְּ אַ הַכְּעָרְעָרְ מִדְרָגָה. נַאָכְדָעָם וּוּלְטַ אַיך אַוְיְהָעָרְן אַ בִּיסְל מִתְּדֻעַם. אַבְּעָר דאס הַאָט אַזְזָא שְׂטָאָרְקָע וּוּרְקוּנָג אָוִיְפָּן עַוּלָם, יִדְן, גּוּיִים, אַרְאָבָעָר, אַלְעָ, אַזְזָא אַיך האָב אַ פְּלִיכְטָ דאס צַו טָאָן, נִשְׁטָן נַאָר פָּאַר בָּרְעָנְשְׁטִיְין, נַאָר פָּאַר דַי ווּאָס מִיר האָבָן פְּאַרְלָאָרְן. דאס אֵין אַ קְדִישָׁ פָּאַר אַונְדְּזָעָר פָּאַלְקָ.

**מ.ק. : בערנשטיין האט געוווסט איז איר ווועט
געס טאן, יא צי ניין ?**

**ש.פ. : איך וויסס נישט צי ער איז געוווען זיכער,
גאָר ער האט פֿאַרשטאטגען איז איך ווועל האָבן די**

געליטן, האבן געהאט די שולד אין זיינער הארץ
זיינער זיינער שטארק.

מ.ק. : זעט אויס איז איר האט עפעס געשוווירין
צוו אוניערטה חברים ניקא, בענ און אפֿשָׂר אוייד
בענדשטיין ? מיט וועמען האט איר איז
שבעה ? מיטן אייבערשטען האט איר זיך

געשוווירין עפעס ?

ש.פ. : געשוווירין ?

מ.ק. : געשוווירין, אַ שוור...
ש.פ. : איך פֿאַרְשְׁטִי דאס !

מ.ק. : איר האט זיך צוגעזאגט עפעס ? מיט
וועמען ?

ש.פ. : איך האב עס נישט צוגעזאגט מיט
ווערטער, כ'האָב עס געליט אין מיר. דאס איז
געווען אַ צוזאָג וואָס איז נישט געוווען
אויסגעדריקט. איך האָב געשריבן וועגן דעם, איך
זאָג צו בענ וועגן ער איז שוין טויט : "איך האָב די
פליכט צו דערציילן וואָס מיר האָבן
אייברגעלעבט". און וואָס האָב איך צוגעזאגט
דעם רבונו של עולם ? איך האָב אים צוגעזאגט,
או מינגע קינדער און מינגע איניקלעך וועלן זיין
יידן. און וואָס נאָך האָב איך אים געקענט צוזאָג
? זאָגט עס מיר !

רעיגיעס קען מען דאס נישט. און איסלאם קען
מען דאס נישט טאן און איז דער קרייסטעלעכער
רעיגיע קען מען עס אוייד נישט טאן. אבער די
אנדעראָט פֿאַרְשְׁטִי דאס אוייד. יעדער איינער
זיצט און קלערט, און די רעאָקצִיעָס זינגען זיינער
עמֶאָצִיאָנוּלע.

מ.ק. : איר פֿילְט זיך שולדייך פֿאָר דעם אלעט
וואָס איז געשען בשעת דעם חורבן ?
ש.פ. : איך ? ניין. פֿאַרְשְׁטִי אַל איך זיין
שולדייך ?

מ.ק. : פֿאָרָן מענטשן וואָס פֿילְט זיך שולדייך,
ווניל זיינער משפחה איז אוועק אין דער
אייבּרְקִירִיט.

ש.פ. : איך פֿילְט זיך שולדייך נאָר אייבּר אַין זיך
: איך האָב אייבּר געלעבט, אבער קיינער פֿוֹן מײַן
פֿאַמִּילְיָה האָט נישט אייבּר געלעבט, און קיינער
פֿוֹן מײַן שולע האָט ניט אייבּר געלעבט. און דאס
איז אַ שולד וואָס איך טראָג מיט מיר אייבּק.
פֿאָר מיר איז דאס אַ ביטל ליכטער, ווניל איך
האָב געליטן. אבער אַ סְדֵּךְ יִדְעָן, וואָס איך קען און
וואָס האָבן ניט געליטן, מינגע צוּיִי פֿעַטְעָרָס אַין
אויסטראליע צומ בישפּיל, וואָס האָבן נישט

<http://www.maxkohn.com>

<http://radio.sbs.com.au/language.php?news=highlights&language=Yiddish>

maxkohn@wanadoo.fr

<http://www.maxkohn.com>

► Samuel PISAR, Professeur B. KANOVITCH, Professeur Ady STEG au « Prix MAX CUKIERMAN ». Paris, 1999. ©